

MÉG JELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre kor. 20.—
 Félévre > 10.—
 Negyedévre > 5.—
 Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— © Budapest, június hó 1. © —

Krónika.

Az idősebbik Andrássy.

— máj. 30.

A nagy munka, amit monori Wertheimer Ede az Akadémia megbízásából irt az idősebbik Andrássy Gyula grófról, immár elkészült, magyar és német kiadásban is könyváruusi forgalomba került. Testes kötetek, több mint kétezer nagyoktáv oldalra terjedő betű újra revelálja előttünk az idősebbik Andrássy Gyula alakját.

Az ember önkénytelenül is elgondolkodik. Vajjon helyes-e, hogy bepórosodásra ítélt föliánsok, betűk, számok, egy minden megírásbeli elevevége mellett is halott adatgyűjtemény, kolosszális papiros-siremlék hirdeti azt, hogy Andrássy élt, itt volt, dolgozott, küzdött, és újra csak azt mondjuk, élt, élt, mert az élet, ez az, amihez a monarchiának egyetlen magyar külügyminisztere a legjobban értett.

Alig is tudok érdekesebb alakot elgondolni, mint amilyen csikszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Gyula volt: Tanulatlan és mégis législegzseniálisabb diplomata, szabadsághős, kancellár, Kossuth Lajosnak és I. Ferencz Józsefnek diplomatája, haditörvényszék által halálra ítélt ember, számkivetett bujdosó hazafi, hazájának és más országoknak regenerátora, ad honores tábornok, viveur, Európa tanácsában az első, Reichsvermehrer, térképcsínáló, idegen országok megalkotója, lovag, dandy, példás családapa és mégis Don Juan, magyar és európai, forradalmár és külügyminiszter. Igazi regényes karriért futott meg és órála szólva nem frázis, ha azt mondjuk: valódi regényhős volt, és nem frázis az a másik mondat sem: ma már nem teremnek ilyen emberek.

Illetve: teremnek, de az a matéria, amelyikből az idősebbik Andrássy volt gyurva, ma már nem fejlődhetik Andrássyvá. Őt csak a korból ítélni lehetjük és magyarázhatjuk. Mint fiatal embernek kik a kortársai? Victor Hugo, Lamartine, a kalandor Louis Napoleon Bonaparte, az, aki később III. Napoleon néven császár lesz, IX. Pius, az egykori lovasztiból lett pápa, aki közben szabadkőműves is volt, itthon a példátlan lendületű Kossuth Lajos, azután Wesselényi, az utolsó lovag, Teleki László, a költő, a hazafi és vértanu, és gróf Széchenyi István, aki az urság, a forradalmiság, a beau esprit-ség és a modern idegember minden ned-

vének gyűjtökelyhe volt. A márczius előtti idők szelleme ihleti meg az utjára induló Andrássyt. Napoleonimádat, némi biedermeier-kultúra és rengeteg magyar hagyomány, ami a családban egyformán nyul vissza Rákóczi bujdosó udvarához és a Habsburgok jéghideg pompázatosságához.

Andrássy így sodródik a forradalomba, ahol bár a szabadságharcosok szélső szárnyán harcol, a tudat alatt talán meg sem érzi magát soha velök teljesen egynek. A szabadságharc alatt is az uribb, a neme-sebb elmemunkát igénylő mesterség, a diplomácia felé vonzódik. Tanulatlanul, a mesterségnek talán még az argot-ját sem ösmerve, és ami a fontos, egészen fiatal fővel a forradalom diplomatájává lesz.

Azután következik a számkivetés. Az in contumaciam halálra ítélt, in effigie fölakasztott (sok évtized után ugyanaz az uralkodó, akinek nevében egyszer halálra ítélték, aggastyán korban is Bécsből leutazik Budapestre, hogy Andrássy szobrának leleplezési ünnepségét személyesen dirigálhassa), igen, a számkivetett főur Párisban megférriasodik, lehiggul. A saját és hazájának multjából okul és megtanul csalódni. Ez a legaktívabb szellem önkénytelen tétlenségre van kárhoztatva és nagy unalmában — gondolkozik. Elméjének fényes analitikus tehetsége most évekig dolgozhatik és az ifjú férfivá aczélosíthatja. Amikor Andrássy férfikorban hazakerül, mint önmagában megokosodott, mindent elemző, a körülményekkel számotvető férfiú jut haza. Így válhatik belőle a hatvanhetedikie kiegyezési munka nagy előkészítője.

Példátlan szellemi ereje, amelyik negyvennyolcban még az indulatoktól és érzésektől kormányozva dolgozott és amelynek nagyszerű rugékonyságát a számkivetés által ráoktrojált tétlenség megőrizte, most végre pozitíve munkálkodhatik. És Andrássy — a sokat változott — ekkor újra csodálatos metamorfózison megyen által. Andrássy férfikora delén, csak ekkor jut végre pozitív, őt megillető és hozzá méltó működési körhöz. Olyan mint a nagytehetségű művész, akit a gonosz sors egy időre minden érvényesüléstől elzárt és akiben az első döntő siker után az elfecsérelt évekbe zárt ambíció százszoros erővel tör ki ekkor, mint az ezeregyéjszaka meséinek bedugaszolt palackbörtönéből szabaduló bűvös dzsin. Minden akar lenni Andrássy. Pártvezér, miniszterelnök, honvédelmi miniszter, külügyi miniszter, és lesz is belőle minden, ami csak akar. Semmit el nem hanyagol. Miközben Romá-

niának önállóságot ad, Bosznia-Hercegovinát a monarchiához csatolja, míg Bismarckkal és Disraelivel tárgyal és Gorcsakovot megalázza, míg a germán és szláv világ nagy harcának sorsintézőjeként dolgozik, addig gondosan ügyel arra, hogy töketerèbesi földjei továbbra is mint magyar patriótát tiszteljék őt, aki valamikor Kossuth Lajosnak volt isztambuli követje.

És dolgozik. Minden szakmabéli előkészültség nélkül első mester lesz a legfinomabb ösmereteket igénylő metierben, a diplomáciában. Ő, aki, bár sosem volt igazi katona, megteremti a magyar honvédséget, amelyiknek tiszteletbeli tábornoka lesz, a legravaszább és a legtanultabb diplomatákat is kezes segédkezőivé tudja formálni.

Hogyan volt erre képes Andrássy? Azt hisszük, hogy tudunk erre a kérdésre feleletet. Andrássy művész-lélek volt, artisztikus ember, és nemcsak a művész hajlandóságaival, hanem tehetségével is megáldott. Hasonlíthatatlan intuíció dolgozott benne, semmit nem tanult, mindenhez tudott, mindenhez értett. Szellemének vakmerő szárnyalásai voltak, fantáziája volt. Szerette a különös helyzeteket és a különös embereket és ezekből a helyzetekből és ezeknek az embereknek a segítségével jutott el mindig a legnagyobb realitáshoz, a megtestessedett fantáziához, a művészi munkához.

Életrajzirói pontosan elmondják, hogy éjszakái milyen álmatlanok voltak és hogyan töltötte azokat. A hideg víz, a csillapító és az izgató szerek, a zuhany és a kávé mind egyformán szerepeltek az ő életében. Ugy szenvedett, mint egy költő, annyit mint egy zeneszerző. Művész volt és a legfelső fokon neuraszténikus. Ő, aki a legbonyolultabb helyzetekben is mindig megtalálta az egyedüli biztos, lábnyomnyi szűk kivezetőutat, környezete előtt — hogyan érthették meg azok őt — gyakran beszámíthatatlannak, türehetlenül szeszélyesnek látszott. (Ha jól tudjuk, Wagner Richárdról is ez volt a legszűkebb környezetének a véleménye.) A leghiggadtabb ítélőképesség és a legszeszélyesebb kedély. És az itéletbeli higgadtság a kedély szeszélyháborgásaiból emelkedett ki.

Andrássyt is a jótékony, a megvilágosító, a megteremkenyítő neuraszténia gyötörte zsenivé. A bécsi Freud tanár gyönyörű tanulmányt írhatna róla, éppen úgy, ahogyan Grünwald Béla valamikor Krafft-Ebingen át igyekezett Széchenyi István jellemét megmagyarázni, amiért, igaz, elég sok igazságtalan bántásban is volt része a tudatlan közvélemény részéről.

Mégis úgy érezzük, hogy a művészi idegesség kérdése az minden. Ez magyarázza meg, hogyan válhatt az elkényeztetett urfírból, aki a terebesi kértben sétalovaglás után a Zalán futását — a kor legfrissebb irodalmi szenzációját — olvasta, Bismarckkal egyivásu diplomata. Az idegesség nem mindenkit magyaráz meg, de megmagyaráz minden művészt. És az idősebbik gróf Andrássy Gyula a legkülönb művészek egyike volt.

y

Esték.

Viszem utánad, éj leánya,
Mint hü apród, a fátyolod.
Tavaszi este,
Kinek a gyászát gyászolod?

A háztető az első lépcsőnk,
Aztán lábunk felhőkre lép.
Langy nyári este,
Az élet csak álmodva szép.

Lelkemről egy-egy selyemszálat
Az égi sóhaj le-lefu.
Hüs őszi este,
Nincs fájóbb; mint az esti bu.

Fenn sok elhullott lélekszálból
Fonalt szőnek gyors kezek.
Bus téli este,
Hajadban gyászszalag leszek.

Falu Tamás.

Fehér kaland.

Irta: BÀN FERENCZ.

Ugy fordult akkor, hogy Ella utolsó ruhadarabjait is eladta már. Tizenöt forintot kapott értük a nevetőszemű handlétől és több vagyona nem maradt se égen, se padláson. Most végleg elhatalmasodott rajta a szomorúság. A csüggedtség, ez óriás madár, karmaiba ragadta és lóbálta szédítő mélységek felett. A remény, mint csonkig égett gyertya, pislákoltt benne és hidegnek, szomorúnak érezte bensőjét. Milyen más idő járt rája még hat hónappal előbb is. Színész nő volt jó szerződéssel, gazdag baráttal, minden földi jóval. Sójájtott és bánatosan nézte a két apró bankót. E közben eléje tolakodott a boldog multja, bár menekülni szeretett volna tőle. Először barátja hagyta el, aki megnősült, és ha róla fényesen gondoskodott is, mégis úgy tűnt, mintha fölra vatalozták volna boldogságát. Nem tudott megmaradni a városban, amelyben minden szerelmére emlékeztette. Megszökött szerződésétől, a színészegyesületből kicsapták miatta, de törődött is vele; hát érhetette őt nagyobb csapás is? Sokáig reménykedett még, hogy Gusztáv utánaszökök felesége mellől, de reménye mindennap fogyott, amint apadt a pénze is, mint hordó, amelyet kétfelől ütnek csapra. Elveszítette ambícióját is, már elképzelné se tudta, mi vonzotta őt valaha a színházhoz, és ha néhanapján énekelni próbált, rekedtnek találta hangját és émélyítőnek saját magát. Akkor irodába ment. Pénze még volt bőven, nem lett volna szüksége rá és amugy is csupán husz forint havi fizetést kapott, de elhitette magával, hogy ő alapjában előrelátó lány: polgárember lesz és gondoskodik a jövőjéről. Takarékosan élt, szinte szegényesen, de ha megkésve ébredt, habozás nélkül gummikerekébe vágta magát, mert gyanus főnöke jogokat formálhatott volna különben. Így tartott néhány hónapon át, és míg a pénzen tartott, elég könnyen viselte életét és maradt még arra is ereje, hogy vigasztalgassa beteg szobaasszonyát és teát főzön neki. Milyen különös lány is maga! — mondta egyszer sűrű nyögés közben az asszony. Mikor idejött

lakni hozzám, olyan furcsa volt... Most már megvallhatom, nem is láttam szívesen, és tessék, maga a legderekabb lány! Mennyire sajnálom, hogy így, mindenkitől elhagyatva él! A résztvevő szavak belefuródtak Ella szívébe, megindulás rezgett a szemén, de kaczagott mégis és nem törődött vele, hogy az öregasszony értelmetlenül nézi és riadtan buvik el párnái közé. A főnöke másnap csaknem ugyanilyen szavakkal traktálta és ő gyanakodón hallgatta a simogató beszédet. Megborzongott. Főnöke előbb munkaerejét dicsérte, később értésére adta, hogy nem baj, ha megkésik, az se, ha korábban elmegy, és mikor minde célzások hatástalanul multak el és a szorongó Ella még korábban jött és még későbbben távozott, fizetésemelést kapott. Ötven forintot! Csak így, egyszerre? Mit akarhat? A köszönő szót is alig tudta elhebegni, de a főnök nem is várt ilyesmire. A köszönetet ő maga akarta learatni: Ella dereka után nyult és fülébe sugdosott. A leány elvörösödve igyekezett szabadulni és a nekimelegedett főnök egyre nyiltabban, egyre többet ígért és kívánt. Gusztáv! szakadt ki a lányból a kétségbeesés. Még azt kiáltotta: Utálatos! — és azzal becsapta maga mögött az ajtót és kinnállt az utcán.

Jajongva botorkált az aszfalton. Neki, neki mertek ilyen ajánlatot tenni! Ámde amint odahaza leült a szalmafonatu székre, eszébe jutott, hogy nemsokára semmije se marad, állása sincs már. A jövő, ez a nevető-arcu gyerek, mostan mint ijesztő rém állott előtte. Eltakarta szemét. Szobaasszonyának nem merete elmondani az ujságot és azontul is pontos időben távozott, mert hiszen különben még azt hihetné, hogy csakugyan meghallgatta az ajánlatot.

Igy lett hozzá hűtelen minden, és mikor semmi eladni valója nem maradt és nem volt egyebe, az a tizenöt forint csupán, akkor ráeszmélt, hogy idáig nem is volt annyira boldogtalan. Hiszen az ékszerek, ruhák, kalapok, az apróságok mind Gusztávra emlékeztették, ha nézette őket, a Mult beszökött a Jelen helyébe és akárhányszor Gusztáv csókjait is érezte. Ámde mostan a multja elvándorolt, hűtlenül elszökött piszkos zálogházakba, undok handléboltokba, most már nem jöhet Gusztáv, és ha jönne is, ő megszökne előle, mert ugyan mint tudná bevallani, hogy azoktól a drága, drága emlékektől képes volt megválni. Szórakozottan kezére hullt a szeme és látja, hogy van még egy gyűrűje. Gyémántgyűrű, az első ajándék! Akkor ismerte meg, mi a szerelem... Szürkék a napjai már, csufak és fonnyadtak, mint szemétdombra hajított virágok, de az az egy nap, oh, éppen úgy csillognia is, olyan friss, ragyogó színű, mint maga az a gyűrű. Ettől a gyűrűtől nem válik meg soha! Életétől inkább. Nézte, csókolta, csókolgatta, elszállt: ismerős városban, ismerős szobában állt és édes hang susogott. Elaludt, hosszú idő óta ez volt első boldog álma.

Másnap friss erővel ébredt, tenni akart valamit, megmenteni magát. A kávémérésben bújta a lapokat és imádkozva kutatóan alkalmas hirdetés után. Semmi, napokon át éppen semmi! Pedig most már igazán ideje lett volna. Kénytelen volt lemondani a kedves, előkelő lapról, mert a pénz teljesen elfogyott, egy hatos kivételével, amit azért tett félre, hogy néhány napon át megvehessen egy krajczáros ujságot. Az étellel, a társadalommal már csak ezek az olcsó nyomtatott papirosok kötötték össze. A krajczáros ujság volt a hid, és mindennap szédülve, babonásan botorkált végig rajta és mindennap hiába. Fogytak a krajczárok és gyomrával már irtózatot kellett érezni minden reggel: ne vegyen-e kenyeret inkább? Nem, nem engedett. Gusztávnak is megmutatni kell és az egész világnak is, hogy ő megse-

lesz — olyan. Eladta testéről a ruhát és cserébe érte valami ócskaságot meg néhány forintot kapott. A pénz megszedítette és első napon elebédelte felét. Hamar kijózanodott költségek mániájából, régi, pazarló énjének e csenevész porontyára most utálattal nézett és féltett egy hatost ujságokra. Hanem hát semmi, éppen semmi! Toporzékolt és sirt dühében, százszor is végigfutotta, de az ujság neki nem kínált semmit. Dühös lett egy kövérbetűs hirdetésre. Már napok óta olvasta: »Énekes trupphoz jóhangu leányok kerestetnek«. Jelentkezni itt és itt. Micsoda ostoba hirdetés és mindig szemébe botlik. Végigolvasott minden rovatot, még a »Vétel«, »Eladás« címűeket is, de egyikben se semmi. Jobb lett volna talán száraz kenyeret venni azon a krajczáron, de hát ez éppen úgy nem jutott eszébe, mint eladni a gyűrűt.

Egy nap óta nem evett és hosszú harcz után meglapta ekkor a beteg asszonyt. Valámmivel több vizet, több teát öntött az edénybe, hogy egy csészével neki is jusson és a kétszersült között addig motozott, amíg sikerült elcseenni egy darabot. Kis bűn volt ez nagyon, odafönn nem is vették szigorúan talán, de Ella mégis mélyre süllyedtnék érezte magát és vezeklésül óraszám imádkozott. Minden alkalommal föltette, hogy ez lesz az utolsó, oh, de a gyomor, a rémes és utálatos gyomra győzött rajta és most már délután is hazatért teát főzni. Szapegett némileg, hiszen így megtudja, hogy nincsen állása többé; mit felel neki akkor? Szerencsére az öregasszony nemhogy csudálkozott volna, de még hálálkodott is, hogy ő milyen derék, jó leány, így gondoskodik a szegény elhagyottakról. Ella leroskadtt, annyira sebezte szívét ez a dicséret. Így tengett-letgett, mint sötét erdő mélyére tévedt napraforgó és már nem tudott megbirkózni szörnyű elhatározásával. Elsejéig még tíz nap, addig kifizetve a lakás, pénze is pontosan tíz krajczár, vagyis mindennapra egy ujság és azután? ... Azután? Siró nézéssel meredt az utcába. Azután? Eh, hiszen a város közepén folyik a Duna!

Milyen szerencse! — gondolta másnap. Tíz nap a lakásban, tíz krajczár — ujságra. Milyen szerencse... Aznap azonban, maga sem tudta miért, vidám volt. Boldog. Szeme a kövérbetűs hirdetésen akadt meg: »Énekes trupphoz...« Csak úgy, mire se gondolva, beletrillázott a levegőbe. Meghökkenett, de egyben aggódó örömmel hallgatta a saját hangját. Ujabb trilla. Nini! Még egy trilla. Hisz ez egészen szép? — kiáltott csudálkozva. Még egyszer átolvasta: »... széphangu leányok«. Nevetett a szíve és hangosan kiáltotta: Hisz ez nekem szól, egyenesen nekem nyomtatták! Rohant a megjelölt helyre.

A ház előtt azonban utolérték a kétségek, amik elől iménti mámorában megszökött. Tíz napja hirdetik már! Hátha nem kell senki!...: Eh, akkor ma nem nyomtatták volna ki! Végignézett magán. Hiszen csupa rongy vagyok! Most vette először észre, hogy mennyire megkopott és szégyenében bizonyosan tovaftat, de a kapu alól fütyörészve jött ki egy fiatalember. Mit gondol ez róla? Minek ácsorgott itten? Fölfutott a lépcsőn.

Az ügynök fitymálva végignézett rajta és Ella tudta, hogy a ruhája miatt. Sajnálom! — kezdte és már egy másik leány felé fordult. Ella minden bátorságát összeszedte és ámbár félelmében úgy tűnt neki, hogy hazudik, mégis kimondta:

— Nagyon jól tudok énekelni!

Az ügynök felsőszégesen mosolygott és tréfálósan kérdezte:

— Nagyon jól?

— Nagyon jól!!

— Hát lássuk! Az ügynök rávigyorgott a sok

czifra leányra és azután benyitott egy másik szobába, amelyben zongora is állt. Tessék, kis magyar Patti! — mondta és csufondáros udvariassággal előrebocsájtotta Ellát. A többi lány is betódult, élvezni a mulatságot, ha majd ez a kis rongyos halálra rémül a zongorától. Minden arczon a készülő nevetés látszott és szegény Ella azon igyekezett, hogy minél kevesebb helyet foglaljon el. Mint szürke veréb tipegett a sok páva között, a siráshoz inkább közelebb állott, de mikor az ügynök fölnyitotta a zongora födelét, mégis nekibátorodott. A vidám ember nem akart kiesni humorizáló szerepéből és így beszélt: — Mit parancsol méltóztatni! — Liliből a trombita-ária jó lesz? — Lili? Hát maga tudja Lilit? No jó! Belecsapott a billentyűkbe. Kómikusan rázta a fejét, a szobában néhányan már nevetni kezdtek. Ella most kapott énekbe. Ott állt a szinpadon megint, dicsőségben, fényben, körötte száz meg száz kigyult szempár:

... Nem tudott már trombitálni, trombitálni
Az ezredtrombitán!

A zongora régen elhallgatott már, az ügynök mindjárt az első akkordok után nevetve fordult hátra, mert azt hitte, valamelyik másik lány énekel és őt, őt akarja lóvá tenni. De nem, ez a kicsiny veréb énekelt, az a gyönyörű hang igenis azé volt, és a szobában nem nevette már senki és nem vette észre egyik sem, még az ügynök se, hogy a zongora hallgat és bámészán meredtek Ellára, aki most dévajul folytatta:

Kérem uram, hagyjon el,
Mert ez engem sért!

Az ügynök összecsapta kezét és így szólt: — Hiszen maga nem énekes truppba való! Itt a szerződés. Irja rögtön alá. Elsején Lembergbe mehet, az Imperatorba. Husz korona napi gázi! Jó lesz? — Jó! Aláírta a szerződést és kifutott. Az ügynök pillanatig visszahívni akarta. Olyan rongyos szegény, némi előleg jót tenne neki. Ámde utána mást gondolt és igaza volt, mert bizony ki bolond manapság az olyan nyomorulton segíteni, aki kérni se tud. Előleg? Pénz? Mi — lesz? Hát gondolt ilyesmire Ella? Hát gondolt bármire, a mi szomorú? Ugrált, tánczolt és dalolt és szeretne volna megcsókolni a drága, szép hangját, amely ime megváltotta a nyomorúságból.

Két napon át tartott féktelen vigsága, ládája fenekén még talált néhány selymet, eladta, bőségesen evett-ivott, szobaasszonyának drága, czukrozott gyümölcsöt vitt kárpótlásul, az öreg honvédról is gondoskodott: egy forintot adott neki, a miért rajta nem kereshet, mert hiszen ujság nem kell neki több. Így szórta a pénzt és harmadnap arra ébredt, hogy nincsen egy fillérje sem, holott hét nap még elsejéig! Bizonytalanul megvillant fejében: Lembergig utazni kell, a szinpadra ilyen rongyosan nem mehet és honnan vegyen pénzt ruhára, utiköltségre. Később azon tételődött, hogy mifajta színház, lehet az az Imperator, ha naponként adják a gázi és nem havonként. Ilyen előkelő gondjait azonban estére megfojtotta a gyomor. Miből él elsejéig? Az öregasszony megcsalását, pfuj, nem kezdheti elülről, miután most már hatszáz koronája van havonként és elgondolásakor annyira megkényesedett a gyomra, hogy utálattal gondolt a két csésze teára és két szelet kétszersültre, mint egész napi táplálékra. Pillanatra lehuzta ujjáról a gyűrűt, de annyira fáj a szíve, hogy visszatolta ismét. Olyan szerencsétlen lett újra. Mit csináljon hát? Hatszáz koronás szerződéssel a zsebében csak nem öli a Dunába magát, mint egy ócska cseléd-lány. Kölcsönkérjen? Ő!? Na, igen, hiszen most kérhetne, mert tudja, hogy visszafizeti, Na igen. De kitől?

Hátha pénzt találna? Nem, ez számárság. Vagy ha énekelne talán? Igen, igen, és jönne egy ur, aki meghatódná és sok pénzt adna neki. Eh, számárság ez is. Csüggédten leült egy padra. Előtte egy mellékutcának kapuja előtt lányok sétáltak föl és alá. Hátha?... Megrémült saját magától és elrohant a helyről. De mégis, valamit tenni kellene mégis, hiszen így nyomorulttan nem pusztulhat el.

Reggel majd elepedt, de mégse lopott az öregasszony teájából. Gyűrűjére nézett, könyező szemmel megint lehuzta, de ekkor Gusztáv állott előtte vádolva és fenyegetően. Lehuzta ujjáról és elzárta ládája fenekére és elvitte magával a kulcsot és elhajította az utcán, nehogy elővehesse és mégis zálogba tegye a gyűrűt. Megkönnyebbült utána, igen, ő Gusztáv még mindig, de nemsokára jelentkezett az éhség és karikák tánczoltak szeme előtt. Hátha én is? villant föl agyában az utálatos gondolat, de olyan mozdulatot tett, mint ha bogarat seperne le nyakáról. Hazavánszorgott. Szédült és majd elesett, annyira elgyöngült. Mi szörnyű kin volt látni, mint forr a tea, beszívni az édes illatot, aminél gyönyörűsebb nincsen a világon és kézbe fogni a sárga kétszersültet, aminek, hah, mámorítóan édes ize lehet. Lefeküdt és vad álmokban fetrengett reggelig. Hátha én is?... lopózott folyton fejébe, mint bűz a kinyitott szobába. Forralta a teát és most már nem tudott ellenállani. Ivott és kétszersültet is evett. Te nyomorult, te nyomorult, tolvaj! szidalmazta magát és elkeseredésében önmagát szeretne volna elnyelni. Némileg csillapult éhsége és gondolkodni is tudott. Nem talált semmi mentő utat, úgy érezte, valami durva kéz szennyes sikátorba löki és neki végig kell menni rajta. A kulcsot mégis kár volt elhajítani!... Én is! Én is! kiáltozott most fejében parancsolón a hang. Nyöszörgött, fölsírt, az öregasszony csudálkozva fordult feléje a párnákról, és ő annyira megrettent, hogy azonnal kiszökött. Kódorgott az utcán, végleg megsemmisülten, semmire se gondolva és egyszerre erős elhatározással ráparancsolt magára: Én is!!

Most sebesen járt. Félt a forgalmasabb, előkelő utcáktól, mert ott, jaj, hátha mégis beteljesedik akarata, de az előkelő utcákon végigszáguldozott mégis. Arcza elgyötört volt, haja zilált, szeme szinte kiugrott a félelem és az ijedtség miatt és nem mert fölemelni tekintetét pillanatra se. Szerelmet akart kinálni és úgy száguldozott, mint aki haldoklónak visz orvosságot. Ha valaki mégis megnézte, futott, menekült közeléből, mintha száz ördög hajtaná. Akarom! Akarom! Muszáj! lihegte ilyen eszeveszett sietés után és kinlódása csak ekkor kezdődött. Végő elszánással, olyan meredten, hogy a szeme szinte vérzett bele, belenézett egy ur szemébe és a pillanatban, hogy az utánafordult, Gusztávot érezte maga mellett. Minden úgy lesz, mint akkor, régen, minden úgy, éppen úgy! Talán nem is Gusztáv és mégis ő lesz Gusztáv, és akkor elgondolta az egészet, minden részletével, minden undorító részletével. Tisztán látta, mint napfényes mezőt, mit fog tenni ő és mit tesz az a másik. Az utálat fojtogatta a torkát, de a gondolatoktól nem tudott szabadulni, amint a nagybeteg ágya mellől lehetetlen elhessegetni a halál árnyékát. Hátránézett. Az az ur csakugyan követte. Fölsikoltott rémületében és azután elkezdett rohanni, hogy aki látta, nyilván bolondnak vélte. Így tartott egészen estig. Rohant, rohant pihenés, megállás nélkül, folyton arra gondolt, hogy a legelsőnek odadobja magát, de egyetlen egyszer se mert föltekinteni és mégis, amikor lámpagyújtás után félholtan leesett egy padra, elkeseredve gondolta, hogy ő már senkinek se jó, még ilyennek se jó!

Tovább botorkált most már a sötét utcákon. Szürkeköpenyes, szakállas férfi bandukolt előtte, és amint elhaladt mellette, hallotta, hogy az magában beszél: »Megboszulum magam!« Elmosolyodott a furcsa emberen és ránézett. Ránézett és rákacsintott, meg merte tenni, mert szegénynek, kopottnak látszott és mert muszáj volt, fejében az a hang bizonyosan megöli különben. Rögtön utána szaladni kezdett, de a köpönyeges rákiáltott: — Hová siet, kicsikém! Olyan sürgős! Megállott, megmeredt rémületében. Most hát utolérte a végzet, amit egész nap hajszolt és ami elől egész nap futott. Elszaladhatna még? Hiszen ez az ember utánarohanna és bizonyosan agyonütné. Kábulata megszűnt és szökni akart, de e pillanatban melléje ért a férfi, megfogta karját és ő gyöngye, tehetetlen lett, mint kézbevett galambfióka. »Jöjjon, leülünk egy padra!« »Nem, nem ülök padra!« Sietett és észre se vette, hogy vonsozolja maga után a férfit. »Hová megy hát!« kiáltott rá a férfi. Ella nem tudott felelni. Éppen egy olyan szálló kivilágított czégrére alatt állottak és eszét megdermesztette a rémület.

Beugrott és a férfi egykedvűen utána. Valami különös tapasztalt a leányon és csóválta a fejét. Ellára egyetlen dolog volt most rettenetes a világon, megállni és lélekzetet venni. Akkor bizonyosan utoléri gondolatai és kinozni fogják. Előre! Előre! Gyorsan! Nagyon gyorsan! Gyorsan, gyorsan a veszthelyre, az akasztófa alá! A sötét, büzös folyosón szaporán kongtak lépései és ő azt hitte, veszettül száguld, pedig a kényelmesen siető portás megelőzte. A portás az ajtókra nézett, a köpönyegesre azután. Lebiggyesztette ajkát, a többinél is rongyosabb ajtón nyitott be és a köpönyeges befelé derülve mosolygott. Itt vannak hát! A tapéta széles rongyokban csügg, a két darab butor miatt mozdulni se lehet, és Ellának úgy tűnt, összeszaladnak ezek a falak és ellapítják őt. Lihegve dőlt a diványra, most nem volt semmi fontosabb, mint gyorsan, gyorsan, mielőbb tulesni mindenben. Nekiesett bluzának és tépte, hogy mielőbb kinyissa. A férfi még köpönyegét se vetette le és hidegen, közönyösen ült. »Miért siet, kicsikém!« szólt a leányra. »Ráériünk még!« Maga mellé húzta és Ella gyámoltalanul engedelmeskedett: Keze nyakánál hevert, a kinyitott gomblyukban. Azt a gombot begombolni kell mindenáron. Begombolta, de keze még mindig nyakánál maradt a kényelmetlen magasságban. A férfi megnézte mostan és szólt: »Ilyen fiatal! És milyen romlott!« Ella sirt. A köpönyeges fölényesen nézett rá és legyintett: »Ismérem, még sirni is tudtok, ha egy forinttal több kellene!« Ella fölajdult és annyira rázta a zokogás, hogy arca belevörösödött. A férfi értelmetlenül nézte, megint legyinteni akart, de megakadt szeme a tulságosan rossz ruhán. Gondolkodott, de azután tagadón csóválta fejét és így szólt: Miért ilyen rongyos maga? Üzleti fogás? Mi? Ujabb sirás volt a felelet és a kéz végsőkig elernyedten ismét a felső gomblyukba tévedt. A férfi most ledobta köpönyegét és arczába kívánt nézni. Ella úgy emelte fejét, mintha hóhérbárd alá hajtana. A szeme, a könyező szeme végtelenül szelid és félnék gubbaszkodása a diványon, vajjon mit jelent? »Tegyük egy próbát!« Átölelte a lányt és leste a hatást. Ella megborzongott és arczát elborította az utálat. »Színészet, ez még színészet lehet!« Beszélni kezdett neki erkölcsről, tisztességről, a rossz utkövetkezvényeiről és közben erősen figyelte. A lány minden szó után zokogott és a sirás olyan otthonosan szállt el ajkairól, mint özvegynek sóhajtása a halott után. Keze még mindig a nyakán és egész idő alatt meredten ült, mintha viaszból öntötték volna. »Nem, ez nem lehet színészet!« És a lány beszélt. Egyre fölcsukló zokogás közben elmondta történetét, elmondta

minden bánatát és vivódását és a férfi akkor félrefordult, loppal szeméhez kapott és magára terítette köpenyét. Utána csöndesen ültek és a köpönyeges nagysokára fölshajtott: »Hát igen!...« Vallani szeretett volna ő is, de ezt mégse lehet, hátha mégis játék az egész és betanult mondóka a szomorú történet. Ámde a lány beszélt tovább. Áradtak ajkáról a szavak, sok mondanivalója volt. Oh, hogyne, hiszen félév óta most nyílt meg először a szive. És a férfi hallgatta, előbb egyre távolabb huzódva, utóbb csaknem melléje simulva. »Oh, igen, ez az őszinte bánat hangja! Jól ismerem a bánat hangját és tudom, hogy ez a hang őszinte!« Azután beszélni kezdett ő: — Kilencz éve él a feleségével, soha semmi czivódás, de ma kegyetlenül megbántotta és akkor föltette, hogy megboszulja magát és az első nővel az utcán... Így találkoztunk... Ella most rá merte emelni a szemét és ránézett a köpönyeges is. Hallgattak, a szekrény nagyot roppant és ők ijedten huzódtak egymáshoz. Künn az utcán, a piszkos ablaküvegen túl a sárgán világitó czéger vigyorgott és hívta, hívogatta a bódult vérű embereket és ők ketten idebenn csöndesen ültek. Most már menni lenne jó! — gondolta a férfi, igen, de miként törje meg a csöndnek varázsát és azután — oh, mi különös — olyan bizalmas, olyan otthonias ez az együttlét. Sziveik ott piroslottak előttük a levegőben, és nini, a kétfajta vér mintha összeömlene és nini, mi édesen keverednek. — Menjünk! — Igen! — szólt a lány.

Odakünn éppen tizet ütött az óra. A lány elrémült: Isten, zárva a kapu és neki egyetlen krajczárja sincsen. Így összetörve reggelig csatangoljon hát, mint annyszor már? A férfi komoran állott mellette, nehéz gondolatokkal harczolt, de nem tudta legyőzni őket. »Talán kincset dobok el!« — Pillahunyásig elnémult a lelke és azután igen melegen így beszélt: — Ne menjen Lembergbe! Fogadja meg tanácsom, menjen valami gyárba inkább, de oda ne menjen!

Kezet fogott vele, különös gondossággal ökolbe csukta a lány kezét és fekete köpönyege beomlott az éjszakába. Ella soká utána bámult, majd kinyitotta tenyerét és az örömtől mámorosan bámult rája: száz forint volt benne.

Toll és tőr.

— máj. 30.

A PÁRTÉRDEK KÖVETELTE, hogy most háborodjanak fel a legveszedelmesebben a pártkassza miatt, tehát engedelmeskednek a pártérdeknek és felháborodnak. Minthogy pedig a felháborodásuknak csak úgy van erkölcsi ereje, ha azt a látszatot keltik, hogy a pártkasszáról nem volt előbb tudomásuk, ők megmentik ezt a látszatot és őszintén csodálkoznak azon, hogy a többségnek van pártkasszája. Ez a csodálkozásuk hazugabb, mint a felháborodásuk. Mert a felháborodást, az erkölcsi nekilendülést jégre teheti az ember. De kiirtani valamit a tudatból s úgy tenni, mintha ma pottyantunk volna bele a magyar politikai világba, ehhez akkora adag komédiázótehetség kell, hogy csodálkozva kérdjük: akik ilyen nagy komédiások, miért vetik magukat a politikára s miért nem állnak be hivatásos csepürágóknak? Itt a komédiázás tisztességes kenyérkereset, mely után őszinte taps és negyvenedik szolgálati évvel arany érdem-

kereszt jár. Ha mégis több a politikus, mint a hivatásos komédiás, ennek nyilván az a magyarázata, hogy még a legrosszabb politikusnak is szebb sora van, mint a legjobb komédiásnak. Fel kellene valahogyan cserélni ezt a két foglalkozást. Mert minden komédiás ért annyit a politikához, mint ők, a politikusok. A politikát nem érné hát veszteség. Hogy mi lenne a komédiával? A »nagy pör« meggyőzött arról, hogy a komédiázás terén is a legjobbat remélhetjük a szerepcserétől.

A VOKSUNKÉRT még seose kaptunk pénzt, de azért elhiszszük, hogy van pártkassza, és elhiszszük, hogy a pártkasszának jelentős szerepe van a választásoknál. Büin ez, korrupció ez, a választás tisztaságának meghamisítása ez? Mind a három kérdésre igennel kell felelni, de csak addig, míg akad egy politikus, aki odaáll az erkölcsbirák elé s arcukba vágja a következőket: Van pártkassza és én nem tagadom, hogy pénzzel dolgozom. Mert a bün, korrupció és hamisítás ellen okos politikus bünnel, korrupcióval és hamisítással küzd. És hát nem bün, nem korrupció, nem hamisítás, ha a választópolgároknak azt igéri sok megszorult ellenzéki képviselőjelölt, hogy törülni fogja az adókat, beszünteti a katonai szolgálatot, a rászavazók csemetéiből püspököt, bankigazgatót csinál? Amíg a vidéki parasztot ilyen ígérekkel, ilyen hazugságokkal megrészegetik, mindaddig nem bün a vidéki parasztot pénzzel kijózanítani ebből a részegségből. Én kijózanítottam s nyugodtan vállalom a felelősséget, mert nincs az a korrupció, melynél károsabb ne lenne a Zoltánok uralma Magyarországon.

HA LAP-OLVASÓ VOLNÉK és nem lap-író, mostanában haragos leveleket írnék a lapjaimnak. Felszólítanám őket, hogy sziveskedjenek a Színészegyesület felvételi vizsgáit immáron *nem* humorosan kezelni, mert jóllaktam már azzal a humorról, melynek tárgya az, hogy Szappanos Birike szobalány hogyan jelentkezik a bizottság előtt, hogyan énekl el a Hajókötél című balladát, hogyan jegyzi meg Névtelen tanácsos ur ezt vagy azt az ötletet és hogyan utasítják vissza végül a jelentkezőt, Szappanos Birikét, azzal a megjegyzéssel, hogy a porolót jobban kezeli még, mint a hajókötelet. Mert ez nem humor, kedves barátaim, ez a legszélso nyomorúság és pedig nemcsak a jelentkezők nyomorúsága, hanem a színészeté is. Nem az, hogy Szappanos Birikék jelentkeznék, hanem hogy valóban jelentkezhetnek is, mert nagyon könnyen lehetséges, hogy aki tegnap még csak szobalány volt, az holnapután egészen kitünő primadonna és a Hajókötél című balladát a publikum dörgő tapsától kísérve énekl el. Ezeket a felvételi vizsgákat tehát megfosztanám a nyilvánosságuktól. Ugy, ahogy az éttermek konyhái sem nyilvános helyiségek. Az ember nem tudja, hogy mitől hizik, de *ne* is tudja. A színház a publikum nagy részének az egyetlen szellemi étterme. Csukják be tehát a konyhát, mert konyhaszag jön belőle és pedig — legtöbb esetben — nem is átvitt értelemben.

ÜDVÖZ-LEGYENEK AZ IDEGEN KIADÓK BUDAPESTEN, vagy, ahogy Szász Károly mondotta, *üdvözve legyenek. És nézzék meg, hogy mi az, amit kollégáik itt Budapestén kiadnak. Már tudniillik azok a kollégáik, akiknek igazán rendelkezésükre áll tőke és apparátus és minden olyasmi, ami a könyvkiadáshoz kell. Kiadóink csak sorozatot adnak ki. Csak sorozatot. Kultursorozatot, regény-sorozatot, tudomány-sorozatot, sorozat-soro-*

zatot. Az üzlet tizenkét kötettel kezdődik. És a könyvkiadásban mi a legfontosabb? A külföldi kiadó azt hiszi, hogy az író, vagy a könyv nyomdai kiállítása, vagy Isten tudja mi egyéb ilyen csekélységek. A magyar kiadók meg fogják mondani nekik, hogy tévednek. Az író mellékes, a könyv mellékes. Az ügynök a fő. A magyar irodalom, amennyiben nem folyóiratokban, hanem könyvekben nyilatkozik meg, az ügynökök irodalma és birodalma. Az ügynök mindent el-ad, s a közönség az ügynöktől mindent megvesz. Még szép, hogy a könyvkiadók nem tiszta, fehér papírt adnak el, bekötve, sorozatosan, mert azt is megtehetnék. De ők nem teszik, mert azért valahogy még benne vannak abban a régi ideológiában, hogy a nyomtatott betű az irodalom, ezért a könyvek lapjait csakugyan tele is nyomtatják valamivel. Többnyire semmivel, nyomtatott semmivel, de azért az is valami. S minél több könyv kerül ki a közönség közé, annál kevesebb olvasnivalót kapott a közönség. De ez nem is fontos. Azt mondják, hogy vannak sorozatos kiadványok, amik huszezer példányban keltek el, de még a korrektor sem olvasta őket. Senki.

TITOK!

Biczébócza és Bimbabum tanár urak beszélgetnek az érettségi vizsgálatokról, melyek folyamatban vannak, s melyeken ők is tevékeny részt vesznek.

Biczébócza: Kolléga ur szintén?

Bimbabum: Ugy van. És kolléga ur?

Biczébócza: Én is. De nagyon nehéz a dolog. Nagyon, kolléga ur, nagyon.

Bimbabum: Valóban. Én is azt mondom. Nagyon. Az érlelendők miatt.

Biczébócza: Mi miatt?

Bimbabum: Az érlelendők miatt. Érlelendő = maturandus, kedves kolléga ur. Ezt a szót Czingár Ferencz szószedetében találtam, megjelent Debreczenben, 1654-ben, Prücsök Máté betűivel. Jó szó. Az én osztályomban nem is engedem, hogy másikat használjanak. A maturát mi érlelemnek nevezzük. A hatodiktól kezdve. Mert az érettségi rossz szó, nyelvújítási csinálmány.

Biczébócza: És az érettségi tétel?

Bimbabum: Az érelemény.

Biczébócza: Nos, mi volt önöknél az érelemény?

Bimbabum: Nem tudom. Ezt én nem tudom. De nem is tudhatom. Ám ha tudhatnám, sem tudnám, és ha tudnám, sem tudhatnám.

Biczébócza: De hiszen ön csinálta, kedves kolléga ur?

Bimbabum: Ahogy veszszük, kolléga ur, csakis a hogy veszszük. Ön nagyon jól tudja, kolléga ur, hogy az érettségi tételnek, tehát az éreleménynek titokban kell maradnia. Mi a célja középiskolai oktatásunknak? Semmi egyéb, csakis az, hogy az érlelendő az érelem előtt az éreleményt ne tudja meg. Ez a cél.

Biczébócza: Ugy van, ez a cél.

Bimbabum: Már most, ha én tudom, hogy mi az érettségi tétel, vagyis az érelemény, akkor közelfekszik az a lehetőség, hogy az érlelendő, a tanuló is megtudhassa.

Biczébócza: Nagyon közel fekszik.

Bimbabum: Én tehát óvatos vagyok. Én nem árurom el a tételt. Én ezer címet föliratok a feleségemmel, így: »Zrinyi és Frangepán«, »Zrinyi és Zrinyiász«, »Frangepán és a Zrinyiász«, »Zrinyi és a Frangepász«, »Csokonai és a Halotti beszéd«, a »Halotti beszéd és a Zrinyiász«, »Frangepán és Halotti Zrinyi«, »Frankonai és a Csokonaiász beszéd«. Ezt a feleségem állítja össze, s az egészet egy czilinderbe teszi. A czilindert én este elviszem a kávéházba és ott a kucséber kihuz belőle hármat. Én nem látom, én oda nem nézek. Én nem tudom, melyik hármat. Azt a hármat a kucséber egy borítékba rakja, a borítékot a hármaz érczkoporsóba zárjuk és a Tisza és a Duna között, éjszaka, fáklyafénynél elássuk. Én nem tudom, hol,

nekem fogalmam sincs róla. A főigazgató erre rendőr-kutyákkal felkutatja a Duna—Tisza-közén, hogy hol van a hármás érczkoporsó és két miniszteri biztos jelenlétében kiemelteti. Én nem vagyok ott, én nekem sejtelmem sincs az egésről. Akkor a főigazgató eljön az intézetbe és választ a három kérdés közül. Én távol vagyok. Elutazom Bécsbe. A főigazgató két fegyőr kíséretében felolvassa a tételt. Az érlelendők feldolgozzák az élelményt.

Biczebóca : És a kolléga ur elolvassa a dolgozatokat ?

Bimbambum : Csak lassan a tésztel, kolléga ur. A dolgozatok akkor fertőtlenítenve lesznek s lassu tűzön huzamosan piritatnak. Akkor a szakácsném elolvassa őket, mert a szakácsném nem tud olvasni. Akkor egy üvegfalat tolunk közém és a dolgozatok közé és én átöltözöm.

Biczebóca : És mit vesz föl ilyenkor, kolléga ur ?

Bimbambum : Hát mit, kolléga ur ? Kényszerzubbonyt, kolléga ur. —r.

Krónika II.

A hercegnő nászládája.

— máj. 30.

Nem tudom, asszonyom, hogy ön milyen érzéssel vette tudomásul a tumultuózus jeleneteket, amelyek a német császár leányának kelengyéje körül lejátszódtak. Engem — ha érdeklí — nagyon lesujtott, amikor olvastam, hogy Viktória Lujza hercegkisasszony nászládája körül hogyan boxolta és hogyan gyomrozta egymást a nép, a mentőknek hány esetben kellett segítségül sietniök az ájultakhoz és a sebesültekhez, és hogy a rendőség mily csatát volt kénytelen vivni a tömeggel, amelyik úgy gondolta, meghal, ha nem láthatja a hercegnő fehérneműit és ezüsthalmijait, sőt talán meg is halt volna azért, hogy azokat láthassa. Mindenesetre megsebesült, vagy hogy a reporterek terminológiáján éljek, »könnyebb és súlyosabb zuzódásokat szenvedett« értük.

Megvalljam önnek, asszonyom, — hiszen ugyanis tudja régtől fogva — szívem lojálisabb, mint egy versaillesi udvaroncza lehetett. Őszintén szólva, nem esett rosszul tudomást szerezniem a tülekedésről, amelyik Berlin városában azért történt, hogy az emberek a császári leányzó csipkéit, aranyait, ezüstjeit, gyöngyeit, smaragdait, porcellánjait, porphyr-vedreit, gyémántvirágait, festményeit, pianóit, üveg-service-jeit, selymeit, parfümjait, bronzait és egyéb dus menyasszonyi kincseit megcsodálják. Aulikus és konzervatív emberként csak helyeselni tudom, hogy a népet a szélső demokráciától veresre rágott Berlinben is még mindig ezek a dolgok érdeklik, és hogy minden hamuszürke, tudományos elméleten és megállapításon túl is a császári sasmadár aranyos tollazata csillog és ragyog.

Ámde a lojalitáson kívül van még egy erényem is és ez : a büszkeség. Ha olyan lojális és alázatos is tudok lenni, mint egy versaillesi udvaroncza, viszont vannak napjaim (minden hónapban harmincz), amikor gőgösebb vagyok egy vérbeli Bourbon-hercegnél is. Ez az érzésem pedig — és bizonyára ez az elsődleges érzé-

sem — ki nem mondható és le sem írható fitymálást és megvetést érez Berlin, nem a berlini nép, hanem a berlini udvar ellen. Hogyan lehet az, hogy egy császári örömapa, egy hercegnői menyasszony és egy hercegi vőlegény közszemlére tegyék a legintimebb dolgokat, a nászládanak legbelső és minden polgári családban is szinte áhitatosan féltett kincseit. Versaillesban, ezt bizonyosan tudom, lehetetlen lett volna az ilyesmi. Ez a brutalitás, — mert hiszen az, brutalitás — úgy gondolom, csak Berlinben történhetik meg, a rettenetes, formátlan és érzéstelen Berlinben és főként a berlini udvarnál, a Hohenzollerneknél, a brandenburgi örgrófok e parvenü ivadékainál, akik még mindig nem tudják elviselni szerencsésüket és jó sorsukat, és akiknek még mindig nem jutott eszükbe, hogy valamelyik legitimista francia arisztokratának, vagy angol lordnak rokonát szerződtessek a berlini és a potsdami palotákba. (Részint azért, hogy tanuljanak tőlük, részint azért, hogy e palotákban legyen végre néhány finom ember is.)

Az érzés és a kedélyvilág hihetetlen eldurvulásának tartom, hogy a hercegnő nászládáját kirakatba tették. Ezt nem szabad. És ez éppen olyan izléstelen, mint az a másik német lakodalmi szokás, hogy az esküvői nap előtti »Polterabend«-on a menyasszony harisnyakötőjét szétdarabolják és a jelenlevők közt szétosztják. Ez is egészen borzasztó és ezt is megcselekedték most Berlinben Viktória Lujza esküvőjén. Megcselekedték úgy, hogy nem az igazi harisnyakötőt osztották szét, hanem egy külön e célra készült, használatban sosem is volt jaretiéret. De kérdelem, asszonyom, öntől, aki finom és gyengéd lélek, szép dolog volt ez így, még ebben a formájában is? Vajjon nemes dolog még csak szimbólikusan is durvaságot elkövetni. Nem, ugy-e?

Jelentéktelen dolog talán az egész, — mondják majd sokan — annyira jelentéktelen, hogy meg sem is érdemli, hogy az ember ennyi sok nyomtatásra szánt sorban veszködjék vele. Mégis, úgy érzem, hogy szabad, sőt kell is irni erről a dolgról, amely, bár még csak epizód sem a világtörténelemben, mégis igen nagy perspektívát tár fel. Föllelhető benne az egész német nép-psyche, a maga vásári érzélgőségével, tizpfenniges szentimentalizmusával, amely réztrombitákkal kürtöli világgá még a boldogságnak azt a fajtaját is, amelyre maga Isten is szordinót helyezett, úgy hogy talán még annak sem szabad meghallania, akiért és aki mián érezzük ezt, és vele is csak szívünk halk kopogása — minden wagneri harsonánál is diadalmasabb — közölheti azt. Ez, ami Berlinben történt, ez a pukkanós német tavasz, a söröshordó parfümjétől belengett német nász, ez a hangos kurjantás, a boldogságnak ez a szemérmetlen vihogása, amely a nász első estvéjét is szedáni nemzeti ügygyé teszi, ez borzasztó. Nem tudok rá más szót, csak azt, hogy borzasztó, de ezt viszont igen sok szomorúsággal ismétlem magamnak is, miközben az ön számára, asszonyom, leírom.

A német hangosság jelentkezett most a berlini esküvőn, az a német hangosság, amely már mindent megmérgez, irodalmat, zenét, építőművészetet, festé-

szetet, könyvillusztrációt, himzést, iparművészetet, mindent, de mindent a világon. És ez talán kevés baj volna, ha mindez a hangosság az áldott német határokön bévül maradna. Elvégre könnyen és boldogan el lehet kerülni a piros-fehér-fekete határoszlopokat és Rostandtól Verlaine-ig annyi sok finom szellem közül egyik sem vallotta kárát annak, hogy emberi, nem is művészi, csak emberi jóérezése megóvta őt attól, hogy életében csak egyszer is teutón földre tegye a lábát. De nem eddig van, asszonyom. A német izlés (ha ugyan szabad ezt a két szót büntetlenül egybekapcsolnom) hallatlan módon terjed. A német szerkezetű kazánokkal és a német gyártású spórherdekkel együtt a német művészi szellem is bejárja a világreszeket és mindenütt a hammelni patkányfogó módjára maga köré gyűjti a földkerckség minden mindkét nemen lévő snobját.

Gyakran úgy érzem, tennünk kellene valamit a német szellemi invázió ellen, úgy, amint Anglia folyton védekezik a németek esetleges fegyveres beözönlése ellen. Nem a sárga veszedelem az, ami ellen Európa népeinek védekezniök kellene. A sárga veszedelem, oh, az ópiumnak, a jó fűszernek (mint a francziák nevezik) búbájós álomképei, a finom kínai herczegnők, Anam sárga tündérei, a Konfucse tanaiban istenivé nemesedett és bölcsesedett mandarinok, a porcellánfigurákra emlékeztető pagodák, a csilingelő tornyu templomok, a hajlított fedelű házak, a fűszeres kertek és a picziny tavak, amelyek fölött gyermekkorunk minden álomvilága uszkál, a sokszínű tollazatu madarak és a félelmetességükben is megigéző sárkányok, — miért védekeznénk ez ellen? ... Jövel oh Keletnek andalító szép világa ... A veszedelem másutt van. Az Elbe és a Spree mentén, a nagy gyárvárosokban és a szürke kaszárnnyákban. Ott az igazi ellenség, ott és Czézár udvarában, a német Czézáréban, amelyiknél hitványabb és póriasabb zsbivásárt leggyötrelmesebb lázálmain korlátalanul tekergő fantáziája sem tud elképzelni. A berlini Czézár udvara az a borzalom és az az iszonyat. Ez az udvar, ahol a herczeg-kisasszony nászsládáját úgy teszik ki az utcára, mint vasárnapi napon a rézkrajczáros járókelők sétautjára a nyekergő kintornát ...

Szabad remélnem, úgy-e, asszonyom, hogy helyesli, amiket itt az ön számára leirni bátor voltam. Toujours le vôtre ...

Lakatos László.

A saint-cyri kisasszonyok.

Délelőtt ima, délután ima,
Estenden ének és litánia,
Soha egy urfi, mindig csak papok,
Szerelem helyett szentgyakorlatok,
Lalalla, lalalla,
Be gyönyörű dolog,
Hogy milyen kegyesek, lalala,
Hogy milyen kegyesek, lalalalala,
A saint-cyri kisasszonyok.

Köztük kokott-szív dehog is dobog,
Szentek a saint-cyri kisasszonyok,
Erényük hire Trianonig ér,
Vérük foltatlan, finom márki-vér,
Lalalla, lalalla,
Be gyönyörű dolog,
Hogy milyen szüziek, lalala,
Hogy milyen szüziek, lalalalala,
A saint-cyri kisasszonyok.

Lajos, a király, egy nap vizitál,
— Hadd lám, Saint-Cyrben van-é, ami fáj?
Elöl kilencz tábornok lépkedett,
Hátul egy abbé, ki még nem vétkezett,
Lalalla, lalalla,
Be gyönyörű dolog,
Hogy milyen kecsesek, lalala,
Hogy milyen kecsesek, lalalalala,
A saint-cyri kisasszonyok.

Délelőtt mise, délután mise,
A főnöknő szólt: nem fáj semmi se,
Felség, Saint-Cyrben minden jól megyen,
Csupán egy uj oltárkendőt vegyen,
Lalalla, lalalla,
Be gyönyörű dolog,
Hogy milyen megadó, lalala,
Hogy milyen megadó, lalalalala,
A saint-cyri kisasszonyok.

Vegyen uj kendőt, nagyot és lengőt,
S hozzá vagy husz apró miscsecsengőt,
Mert a régiből husz kis pólya lett,
És a pólyákhoz csengők kellene,
Lalalla, lalalla,
Be gyönyörű dolog,
Hogy milyen áldottak, lalala,
Hogy milyen áldottak, lalalalala,
A saint-cyri kisasszonyok.

Emőd Tamás.

Ronda tanár ur.

(Regény.)

(5)

Irta: HEINRICH MANN.

Ronda motyogott valamit, de a zongora elnyelte a szavát. Frölich Róza kisasszony magyarázgatta:

— Ez azoknak a fiatalembereknek a tanárja, akik mindig itt ülnek a nyakamon.

— Ahá, maga tanár? — mondta az artista. Ivott, csettintett a nyelvvel, régi kedélyességét újra visszanyerte.

— Ide hozzám! Maga az én emberem. Remélem, legközelebb maga is a szociáldemokrata pártra fog szavazni. Tudja-e, ha *mi* nem vagyunk, maguk várhatnak fizetésjavításra, míg meg nem penészednek. A szabad művészet éppen ilyen mostohagyermek az államnak: a rendőrség folytonosan beavatkozik, de pénzt, azt nem adnak. A tudomány ...

Rondára mutatott.

— ... és a művészet.

Itt pedig saját magára mutatott.

— ... egyformán nyomorog.

Ronda tiltakozott:

— Lehetséges, kérem, hogy önöknél úgy van, ahogy ön mondja, de az első feltevésben téved, mivel hogy én nem vagyok néptanító, hanem tanár a városi gimnáziumban, nevem doktor Gonda.

— Isten éltesse — felelt az artista. — Mindegy, hogy minek hívják az embert. Tanárosdit is játszhatik én miattam, ha kedve tartja, hanem azért nem kell mindjárt nagyképüsködni.

— Hát maga tanár? — mondta barátságosan a kövér asszonyság. — No magának se lehet valami rózsás sora. Hány éves?

Ronda készségesen felelt, mint egy kis diák:

— Ötvenhét éves.

— Hogy bemocskolódtott! Adja ide a kalapját, legalább kicsit letisztogatom.

Elvette Ronda öléből a kalapot, megtisztogatta, még körül is simította a karimáját és kedyeskedve igazította Ronda fejébe. Utána megveregette a hátát, közben pedig csintalanul és elégedetten pislogott Ronda vállán keresztül.

Ronda félszegen mosolygott:

— Ezt ön, — jól jegyezzük meg! — nem tagadom, nagyon ügyesen csinálta.

Csak hogy most valami mást érzett, mint a fölébb való szokott fanyalgó elismerését az elvégzett kötelességekkel szemben. Érezte, hogy olyan emberek közé került, akik között, bár megmondta a nevét és állását, tökéletes inkognitóban van és amellet meglehetősen szeretettel veszik körül. Ezeket nem gyanúsította tisztelenséggel. Megbocsátott nekik; hiányzik bennük »minden erkölcsi érzék«; és ezzel megbocsátotta azt is, hogy örült és hogy fittyet hányt a macacszkodó világnak, hogy a szokott feszt levetette és — bár csak egy negyedórásckára — leszerelt.

A kövér artista egy pár alsónadrág alól előkotorászott két német zászlódarabot, belétüsszögött, közben pedig helyeslően hunyorgott Ronda felé. A kövér hölgy minden félelme elapadt; Ronda rájött, hogy a hölgy sanda tekintete leginkább a fekete szemfestéktől származik. Csupán Frölich kisasszonnyal nem tudott még összebarátkozni. A művésznő saját magával volt elfoglalva; feltűzött szoknyácskájára csináltvirágokból fűzött varrt.

A lármas zongora már nem kalimpált. Csöngettek. Az artista így szólt:

— Ez a mi számunk, Gusztli.

Rondának pedig egy jóltevé gesztussal ezt mondta:

— Ezt megnézheti, tanár ur, érdemes.

Ledobta ócska és szűk kabátját, az asszony pedig levetette estélyi köpenyét. Menetközben pedig még pajkosan megfenyegette Rondát az ujjával:

— Aztán maradhasson kicsit. A Róza, nem rossz lány. Csak ne olyan hevesen.

Félig felnyitották az ajtót és Ronda látta, hogy ez a két vaskos teremés minden szégyenkezés nélkül beléfog valami hejje-hujja-tánczba, a karjukat hátul összekulcsolják, fejüket a nyakukba merevítik és öntelt mosolylyal várják a tapsot. Ez nem is maradt el. Alig hogy kiléptek, ujjongó lárma és taps fogadta őket.

Az ajtót újra becsukták. Ronda magára maradt Frölich Róza művésznővel. Nyugtalanág fogta el és félve járatta szemét végig a szobán. Piszkos törülközők hanyódtak a földön a felbokrétazott toalett-tükörtől egész az asztalig vezető uton, ahol Ronda ült. A két borospalackon kívül az asztal tömve volt még poharakkal és tégelyekkel, melyek büzlöttek a különböző kenőcsöktől és egyéb zsiradékoktól. A borospoharak alatt

kották voltak. Ronda a magáét félösen huzta errébb egy fűző közeléből, amit a kövér hölgy tett oda.

Az egyik legkalandosabb ruhadarabokkal borított székhöz ztámasztotta Frölich kisasszony a lábát, amíg varrt. Ronda nem közvetlenül látta ezt, odáig nem merészkedett volna, hanem a tükörből, melynek a művésznő háttal volt. Az első izgatott pillantása Rondának egy hosszú, nagyon hosszú, ibolyakék himzéssel borított fekete harisnyára esett. Egy jó ideig szünetelt ezután, nem mert oda se pislantani. Később arra a félelmetes felfedezésre jutott, hogy a kisasszony égszínkék, fekete hálóval borított selyemruhája alig ér a hónáig, úgy hogy valahányszor egyet öltött a hosszú czérnával, mindannyiszor valami szökeség villogott ki a hónaljából. Erre azután Ronda nem nézett többé feléje...

A csend fojtogatta. Odakünt se volt már oly nagy a lárma, mint előbb. Csupán szaggatott, nyögdecslő, kissé rekedt, kissé elhajasodott hangok szüremlettek be, kövér emberek fáradtságának szuszogó hangjai. Teljes csend; csak holmi fémszerű dolog csörömpölése hallatszott, valami, amit ki-be hajlitanak. Nehezen meghatározható zöreje, olyasmi, mint egy nagy tömeg lélekzetvétele. Hirtelen ez a szó csendült ki: »le«, utána pedig rövid egymásutánban két nehéz puffanás. És a tapsvihár közül ez a két szó: hogyvolt! hogyvolt!

— Ezt jól csinálták — mondta Frölich kisasszony és levette lábát a székről. Elkészült.

— Hát magával mi van? Megkukult?

Rondának muszáj volt odanézni; de újból megzavarodott a művésznő tarkaságától. A haja vörhenyes volt, tulajdonképpen rózsaszínű, csaknem lila, és egy csiszolt zöld kövekkel kirakott, elferdült diadémot viselt a fején. Szemöldjei fakókék szeméi fölött tulfeketék és harcziások voltak. De arcának szép tarka színeit, a vöröst, kékest és habfehért erősen belepte a por. A frizurája behorpadt és mintha vesztett volna ragyogásából ebben a füstös vendéglői teremben. A kék pántlika hervadtan csüggött le nyakáról, a csináltvirágok holtan bólogattak szoknyája aljáról. Czipőjének lakkja lemállott, harisnyáján két folt diszelgett és rövid ruhájának kifakult selyme sokféle árnyalatban játszott a gyűrött ránczok között. Enyhén gömbölyödő karjának megpuhult husa és vállalai, daczára a minden gyorsabb mozdulatnál lepergő fehéritő pornak, kissé elnyüttnek tetszettek. Az arcát már ismerte Ronda, a fenhéjazó rosszindulatu vonásokat, amelyek még most voltak kifejlőben és amelyeket Frölich Róza színművésznőnek mindezüideig sikerült elsimitani és elfelejteni. Féktelenül kaczagott a világon, saját magán.

— Az imént pedig ugyancsak ugrándozott — mondta még hozzá.

De Ronda hegyezte a füleit. Azután hirtelen, megfeszített testtel egyet ugrott, mint valami öreg kandur. Frölich kisasszony vékony visitással menekült. Ronda feltépte a vörös ablakot... Nem, a fej, amelynek körvonalait a függöny mögött észrevette, ismét kámforra vált.

Ronda visszament a helyére.

— Hogy megrémiti az embert — mondta a művésznő.

Ronda, anélkül hogy bocsánatot kérne, rögtön a dologra tért.

— Ön bizonyára ismeri az itteni fiataliságot — nemde ugyebár?

Róza kisasszony könnyedén riszálta a csipejét.

— Én mindenkiel egyformán udvarias vagyok, aki tisztességesen viselkedik velem szemben.

— Persze, persze. Ezt értem: És a gimnáziumi

diákoknak —nemde ugyebár — gyönyörű erkölcsök vannak, általában?

— Ugyan, hát mit képzelsz magad? Azt hiszed, hogy én ide engedek egy egész iskolát? Nem vagyok én kisdédóvónó.

— Neem... neem...

Utána figyelmeztető hangon segítette a művésznő emlékezőtehetségét:

— Többnyire tornasapkát viselnek.

— Ha sapkát viselnek, akkor ismerem őket. Egyébként, hát amugy is van az embernek némi tapasztalata. Ronda megragadta ezt a szót.

— Na, azt elhiszem, hogy van tapasztalata.

Róza kisasszony tüstént harcba lépett.

— Hogy érti ezt, kérem?

— Ugy értem, hogy van emberismerete...

Feléje emelte az egyik tenyerét, ijedten és bocsánatkérően.

— Emberismerete. Nagyon sokaknak hiányzik ez, nagyon nehéz megszerezni és nagyon keserves.

Hogy jóindulatát el ne veszítse, hogy közel férközhessen hozzá, mivel szüksége volt rá, és mert félt tőle, kissé jobban megnyilatkozott előtte, mint általában szokott.

— És nagyon keserves. Mindazonáltal szükséges, hogy hasznunkra fordítsuk, és miután megszereztük, éljünk vele.

A leány tökéletesen megértette.

— Ugy-e? Az osztán kunszt, ezektől valamit kitalálni!

A leány széket hozott magának.

— Tudja maga, micsoda élet ez itt? Aki csak beteszi a lábát, azt képzeli, hogy éppen őt várták. Mind-egyik akar valamit az embertől. Utána pedig, el se hinné, majd mindnyájan a rendőrséggel fenyegetőznek! Maga is...

És itt megérintette Ronda térdét.

— Azzal jött maga is az imént. Szép dolog, mondhatom.

— Semmi esetre sem szándékoztam ezzel a nőnek tartozó tiszteletet megsérteni — mondta Ronda.

Kényelmetlenül érezte magát. Ez a cifra fehérszemély olyan dolgokról beszél itten, amelyekről nem nyilatkozhat szokott őszinteségével. Azonkívül térdeit is a lába közé nyomta már. Frölich kisasszony észrevette, hogy kezd nem tetszeni a tanárnak, és az arcza hirtelenül szelid és okos lett.

— Akkor már inkább fütyülök az egészre és tisztességes maradok.

Mivel Ronda ezt nem ellenezte, tovább beszélt:

— Izlett a bor? Ezt a maga diákjai fizették. Ezek ugyancsak hamar megkergülnek. Egyik máris fülig szerelmes belém.

Ujra tele töltötte Ronda poharát. Hizelegni akart neki.

— Ki fogok pukkadni a röhögéstől, ha mire azok a kölykök visszajönnek, maga eliszsza előlük az egész bort. Néha nagyon kárörvendő vagyok. Bizony, lassacskán elromlik az ember.

— Csakugyan — dadogta Ronda, és pohárral kezében, szörnyen szégyelte magát, hogy Lohmann borából ivott. Mert Lohmann volt az a diák, aki fizette. Lohmann itt volt, megszökött a többiektől. Nyilván most is itt rejtőzik valahol a közelben. Ronda az ablak felé kancsalított: a függöny állandóan egy arc formátlan árnyékát mutatta. Ronda azonban tudta, hogy abban a pillanatban, amikor neki akarna menni, tüstént eltűnne. Lohmann volt az az árnyék: Ronda határozottan érezte, Lohmann a legelvetemültebb,

a legmakacsabb, aki még csak nem is csufolja őt; ő volt az a láthatatlan kísértet, akivel Ronda hadakozott. A másik kettő nem kísértet, és Ronda érezte, hogy ezeknek bajos lett volna őt ilyen helyzetbe hozni, ilyen szokatlan tettekre kényszeríteni és odáig vinni, hogy ebbe a kis öltözőbe kerüljön, Frölich Róza kisasszony társaságába. De Lohmann miatt itt kell Rondának rostokolnia. Ha elmenne, Lohmann újra visszajönne és bámulná Frölich kisasszony szindus arcát, aki viszont melléje telepedne. Annak a gondolatnak az öröme, hogy ez szerencsére nem történhetik meg, Ronda, mielőtt észrevette volna, felhörpintette az egész pohár bort. Az ital jóleső meleget árasztott belsejében.

A kövér házaspár, odabenn a teremben, műsoruk újabb számát fejezte be éppen, hallható lélekzetvételek kíséretében. Most valami harcias indulóba kezdett a zongora és rögtön rá két hang, meggyőző erővel, hazafias érzéstől áthatva, harsogó hangon énekelt:

»A lobogón kevélyen ing
Vörös és fekete,
Jaj, hogyha gyűlölöd e színt,
S balgán kelsz ellene!«

Frölich Róza így szólt:

— Ez a slágerük, ezt nézze meg!

Óvatosan felnyitotta az ajtót, ügyelve arra, hogy Rondával együtt fedve legyen a közönség kíváncsi tekintete elől és az ajtófélfá mögé állította Rondát, hogy az a résen keresztül kikukucskálhasson. Ronda látta, hogy a két kövér fönt áll egy vaskorlátan, hasuk körül fekete-fehér-piros zászló van csavarva és bátran egy-egy rudhoz támaszkodva, győzedelmesen fujják:

»A tengeren, hol robogó
Habon árbocz mered,
Röpül a német lobogó
S nyomán fény, tisztelet.«

A közönség mélyen meg volt hatva. Egyik-másik néző szédületes lelkesedéssel csapkodta össze puffadt tenyerét. A komolyabbaknak csak nagynehezen sikerült az egyes veresszakok után felhangzó tetszésnyilvánítást lecsendesíteni. Az ének végén majd szétrepedt a torkuk. Frölich Róza kisasszony az ajtó mögött egy az egész termet átfogó gesztussal kijelentette:

— No mondja csak, nem hatókrök ezek odabenn!? Akárki különbül éneklie ezt a vaczak csatadált, mint Guszti meg az ő drágalátos Kiepert-jé. És minden érzés nélkül csinálják. Kiepert és Guszti nagyon jól tudja, hogy az egész hókusz-pókusz csak üzlet. És egy csepp hangjuk sincs, hallásuk pedig még kevesebb. Csakhogy a hasukra csavarják a zászlót, a publikum pedig úgy fel van velük, hogy majd szétszedi őket. Nincs igazam?

Ronda igazat adott neki. Frölich színművésznő meg ő egyetértő lenézéssel intettek össze.

— Figyeljen csak, mi lesz itt mindjárt — mondta Róza kisasszony, és mielőtt a két kövér nekifogott volna, a műsoron kívüli számnak, — amit követeltek tőlük — hirtelen kidugta fejét a terembe.

— Hohohohohoho — kiabálták kívülről.

A művésznő visszahuzta a fejét.

— Hallotta? — kérdezte elégtelenül. — Egész este láhattak és most, alig hogy kidugom az arcomat, úgy bögnek, mint a barmok.

Ronda azokra a diákokra gondolt, akik ugyanigy tesznek, ha valami váratlan esemény történik az osztályban és elhatározással mondta:

— Bizony mind ilyenek.

Frölich kisasszony sóhajtott.

— No most mindjárt megint rajtam a sor és mehetek ki ebbe a menaszériába.

Ronda sietett.

— Csukja be kérem az ajtót! — mondta a színésznőnek.

Be sem várta, ő maga tette be.

— Messzire tértünk feladatunk tárgyától. Önnek be kell vallania az igazságot mindarról, amit Lohmann-nevezetű diákról tud. Hazudozással csak ronthat a dolgon.

— Már megint újra kezdi? Ez a maga rögeszméje.

— Én vagyok a tanárja! Ez a diák annyira megátalkodott, hogy megérdemli a legsúlyosabb büntetést is. Gondolja meg, hogy önnek kötelessége a bűnöst az igazságszolgáltatás kezére játsszani.

— Jésszusom! Csaknem nyársra akarja huzni azt a szerencsétlent? Mi is a neve? Egyáltalán nem tudok neveket megjegyezni. Hogy néz ki?

— Arczbőre sárgás, a homloka széles, melyet bizonyos kihívó modorban szed ránczba és fekete haj borul föléje. Termete középmagas, hányaveti elegáncsiával mozog, ezzel is jelezve, hogy milyen neveletlen és romlott...

Ronda kezeivel mutogatta, hogy milyen. A gyűlölet festővé tette.

— És? — kérdezte Frölich kisasszony, szájszögletébe biggyesztve két ujját. De már tudta, hogy kiről van szó.

— Ez a ficzkó — hogy úgy mondjam — egy kikent, kifent ficsur, aki tekintélyét nyegle nemtörődomséggel igyekszik fentartani, nem sejtve, hogy ez a nyegleség nem dicsőség, de minden bölcs ember mélységes megvetését hívja ki.

A művésznő határozott:

— Köszönöm, ennyi elég. Sajnos, nem szolgálhatok vele.

— Gondolkozzék! Kezdjük.

— Sajnálom, nem szolgálhatok vele — mondta és fintorította az arcját.

— Határozottan tudom, hogy itt volt, bizonyítékaim vannak!

— Ugy, akkor minek kellek én? Egyedül is a nyaka köré csavarhatja a hurkot.

— Itt van a zsebemben Lohmann dolgozata, mihelyt megmutatom, bizonyos vagyok benne, ön is azonnal be fogja vallani, hogy ismeri... Mutassam meg önnek, Frölich Róza színművésznő kisasszony?

— Már majd kifurja az oldalamat a kíváncsiság.

Ronda kabátjába nyult, fülig vörösödött, visszahuzta a kezét, megint belenyult... Végre Frölich kisasszony kezei között volt Lohmann írása. Erőlködve olvasta a vérsorokat, akárcsak egy gyerek az ábécét. Utána iszonyuan felfortyant:

— Ez már mégis csak szemtelenség: »Ha majd a gyermekágyban fekszel...« Ki az, aki gyermekágyban fekszik?

Majd elgondolkozva hozzátette:

— Nem is olyan mulya, mint hittem.

— No látja, hogy ismeri!

A lány gyorsan mondta:

— Ki mondta ezt magának? Nem, uracskám, engem nem lehet megcsipni.

Ronda dühösen nézte a nőt. Hirtelen egyet dobbanzott a lábával; ennyi makacs hazudozás kihozta a sodrából. Anélkül hogy meggondolná, ő maga is hazudott:

— Tudom, láttam őt itt, együtt magával.

— Na hát akkor minden rendben van — mondta Róza kisasszony higgadtan. — Egyébként most már igazán szeretném ismerni.

Váratlanul előrehajolt, csintalanul vakargatta a

Ronda álla alatt a szakáll közötti csupasz helyeket és száját összecücsörítve mondotta:

— Mutassa be nekem, mondja, bemutatja?

Közben azonban el kellett hogy nevesse magát, mert Ronda úgy megrémült a pajzán ujjak játékától, mintha az ujjak még akarták volna fojtani.

— A maga diákjai különben is nagyon helyrelegények. Hiába, a tanárjuk helyrelegény.

— Melyiket szeretné a fiuk közül? — kérdezte Ronda, megmagyarázhatatlan kíváncsisággal.

Róza kisasszony abbahagyta a simogatást és minden átmenet nélkül újra csendes és okos arcot öltött.

— Ugyan, fütyülök ezekre az ostoba ficzkókra. Csak tudná, milyen szívesen odaadjuk az ilyen léhütőket egyetlen szolid, idős és komoly, neim mulatni akaró férfiért, aki nem mulatni akar, hanem egy derék, jó leány kell neki... Ezt bizony nem igen tudják a férfiak — tette még hozzá könnyed szomorúsággal.

A kövér házaspár visszajött. Az asszony, még mielőtt kifujta volna magát, megkérdezte:

— Na, hogy viselte magát?

A zongora belekezdett a legközelebbi számba.

— Gyerünk csak! — És Frölich kisasszony egy sált vetett a vállára, miáltal még tarkább lett, mint eddig volt.

— Maga persze haza szeretne most jutni? — kérdezte Rondát. — Elhiszem, nem valami isteni hely ez. De holnap újra eljöjjön, mert a diákok megint botrányt csinálnak.

És Róza kisasszony ellejtett.

Ronda még mindig kábult volt a hallottaktól, szótlанul engedett maga fölött határozni. Az artista kinyitotta az ajtót.

— Jöjjön csak mindig utánam, akkor skandalum nélkül kijuthat innen.

Ronda követte őt, körül a termen, egy szabad uton végig, amelyen az előbb eltévedt. A kijárat előtt az artista elkanyarodott. Ronda még látott két kart, egy vállat, két erősen megvilágított czombot tarka-barka színek forgatagából, füstön és lármán keresztül kifényleni...

Kint volt. A vendéglős egy csomó söröspohárral a kezében megint szembejött vele; rákiáltott:

— Jó éjszakát, tekintetes tanár ur! Legyen szerencsém máskor is!

A kapuban Ronda még egy ideig állva maradt, hogy felocsudjon... Érezte fején a hideg levegő bizsergését és arra gondolt, hogy sör meg bor nélkül aligha történtek volna vele ebben a szokatlan órában ilyen események... Egyet lépett a kis utcán és megijedt: a házfal mellett három alak ácsorgott. Pápaszeme sarkából arrafelé sandított: csakugyan, Kieselsack, Ertzum és Lohmann lapult ott.

Ronda hirtelen megfordult; háta mögött erős szuszogást hallott, amelynek okvetlenül a legszélesebb mellkasból kellett jönnie, Ertzum mellkasából, és felháborodás érződött ki belőle. Utána megszólalt Kieselsack dörögő hangja:

— Ez a ház, ahonnan épp most jött ki valaki, állítólag tele van ronda, szemét néppel.

Ronda összeresztette; dühében és félelmében a fogát vicsorgatta.

— Vért fognak izzadni. Holnap — jól jegyezzük meg! — nyilvánosságra hozom a történeteket.

Senki sem válaszolt. Ronda még egyszer megfordult és hét-három lépést tett, fenyegető némasággal. Kieselsack erre csak két szót mondott, de Ronda nyaka mindenik szónál rándult egyet:

— Mink is!...

V.

Lohmann, Ertzum gróf és Kieselsack egymásután visszاسوبolyogtak a terembe. Mikor a szinpad mellett haladtak el, Kieselsack élesen füttyentett.

— A dutyiba — vezényelt; és az öltözőben huzódtak meg. A kövér nő valamit foltozott.

— Na? — kérdezte. — Hol voltak eddig az urak? A tanárjuk mostanáig beszélgetett velünk.

— Semmi közünk hozzá — válaszolt Lohmann.

— Pedig nagyon finom ember, akár kenyérré lehet kenni, mint a vaját!

— Csak kenje!

— Ó én nem kentem szegény fejét, hagyja. Valaki más kezelte őt...

Nem mondhatott többet, mert Kieselsack megcsiklandta a hónaalját. A többiek szerencsére nem néztek oda.

— Hagyjon, kicsike — mondta a kövér nő és levette a fiu csiptetőjét az orráról. — Ha Kiepert meglátja, lesz kapsz, ne mulass.

— Megharagudna érte? — kérdezte Kieselsack leereszkedően; és a nő titokzatosan redőkbe vonta a homlokát, mintha egy gyereknek mondaná, hogy van bubus.

Lohmann hátul, az öltözőkódó asztala előtt egy széken hevert, kezét a nadrágzsebébe mélyesztette s így szólt:

— Kieselsack, te szemtelen disznó, kicsit sok is volt, amit Rondával műveltél. Mit boszantottad szegényt, mikor már elhordta az irháját. Végre ő is ember, s ami sok, az sok. Most aztán komiszul megtánczoltathat bennünket.

— Füttyülök rá — henczegett Kieselsack.

Ertzum középpüth ült, az asztalra könyökölt; csak dohogott, vörösbosztás, szőke arcát a függőlámpa megvilágította s állandóan az ajtóra meredt. Egyszerre az asztalra csapott:

— Ha mégegyszer idetolja a pofáját az a marha, összetöröm.

— Nagyszerű! — mondta Kieselsack. — Akkor aztán mindenki szekundát kap a dolgozatára. Az enyém ugyanis csupa számárság.

Lohmann mosolyogva mondta:

— Ugy látom, Ertzum, hogy egészen belehabarodtál a tánczosnőbe. Így csak az beszél, aki igazán szerelmes. Künn elcsöndesült a taps, az ajtó kinyílt.

— Nagysád, önért gyilkolni akar valaki.

— Ne dumáljon — fanyalgott a tánczosnő kelletlenül. — Beszéltem a tanárjával, gyönyörűeket mondott magáról.

— Mit mondott a vén ökor?

— Azt mondta, hogy majd megtanítja a regulára, más semmit.

— Róza nagysád — dadogott Ertzum; mióta a nő a szobába lépett, a fiu gerincze megroggyant, a szeme könyörgött.

— Maga is gyönyörű egy alak — mondta neki a nő.

— Jobb lett volna, hogyha szépen itt marad a teremben, és tapsol, ahogy illik. Szép kis bajom lehetett volna maga miatt.

Ertzum felrobbant:

— Ki meri bántani?

A tánczosnő visszatartotta.

— Kérem. Ne izéljen és ne csináljon skandalumot. Mert még ma kirepülök innen. Aztán akkor a gróf ur rendelkezősemre tudja bocsátani a kastélyát?

— Nagysád, ön igaztalan — felelte Lohmann. — Ertzum ma is ön miatt járt a gyámjánál, Brechpoot konzulnál. Ez a nyárspolgár azonban nem érti a nagy

életet, a nagy lobogást, nem akar pénzt adni. Ertzum, ha rajta áll, mindent a lábai elé tesz: a nevét, a ragyogó jövőt, a vagyont. A lelke egyszerű és nemes, meg tudja ezt tenni. Épp azért, kedves nagysád, igaztalanság lenne, hogyha visszaélne rokonszenves egyszerűségével. Kímélje őt.

(Folytatása következik.)

Saison.

Tudós professzor.

— máj. 30.

A budapesti Orvosegyesület mult szombati ülésén kiderült, hogy van olyan tudós professzora ennek a mi kis hazánknak, akit fel kellene ruházni a »humor nyilvános rendes tanára« címével és jellegével. A neve mellékes; aki erre is kíváncsi, az olvassa el a napilapokat; maga a tett azonban megérdemli, hogy a jó viccek tanának alapvető kézikönyvében diszhelyet foglaljon el.

Hogy mi történt, azt itt egész röviden mondjuk el. Egy talentumos fiatal orvos addig munkálkodott a laboratóriumában, míg arra a szenzációs felfedezésre jutott, hogy vérvizsgálat utján már a tizedik napon meg tudta állapítani a »női« terhességet. — És most ne gunyoljanak engem a nyelvtan pedánsai, mert a fölöslegesnek látszó »női« szót helyeztem a terhesség elé. Hogy ez mennyire nem volt felesleges, az események további folyamatából fog kitünni. — A fiatal orvosnak anyagra volt szüksége kísérletei szempontjából. Az anyagot a humor jövő nagyságától kapta szivességből. Humor ur pedig — nem tudni mi okból, de sejthetőleg mért — női vér helyett férfiak vérért szállította a felfedező mikroszkópjába. Aztán fogta a markát, a szájához szorította és belénevetett... A humor ny. r. egyetemi tanára és a gynekológia doczense. Nincs tovább. Azaz még annyi, hogy a talentumos felfedezőben viszont csepp humor sem volt és a férfivér alapos kezelése és vizsgálata után nem állapított meg másállapotban-valóságot.

— Hát hogy is volt az, kedves professzor ur?

— Jaj, ne is beszéljen róla, barátom; ujságíró barátom! Még most is a hasamat kell fognom, hogy halálra ne kaczagjam magam. Kolosszális viccz volt. Brühühühü! Képzelve csak, ... brühühühü... férfivér... brühühühü... terhesség... brühühühü... Nem, hagyjuk ezt; úgy sem birnám végigmondani! Hallott már egyáltalán ilyen jó vicczet? Vallja be, hogy nem.

— Egyszer hallottam már, nyolczvanhatban. De az sem volt ilyen jó. Képelem, milyen pácban volt a kis zsidó doktorfelfedező. Apropos felfedező! Fedezett már valamit fel a tanár ur?

— Én? No hallja? Hát ki fedezte fel ezt a kolosszális vicczet? Sőt, mindennap felfedezek ilyesvalamit. Szerénységem tiltja, hogy bővebben beszéljek róluk. Tény az, hogy minden reggel bemegyek a laboratóriumba,

felveszem a munkaköpenyt és egy-egy felfedezésen töröm a fejem. Délig megvan a felfedezés és olyankor össze-vissza röhögjük magunkat én és az assziszten-seim. De mindezek jelentéktelenebb dolgok; büszke csakis arra az egy nagy felfedezésemre vagyok, amelyet a terhesség vérvizsgálatánál tettem. Brühühüü!...

— Örülök, hogy professzor ur ennyire meg van elégedve magával.

— Igen... brühühü... Azaz... mégsem! Van ennek az egész ügynek egy sötétebb foltja... Valami, amiről én már nem tehetek. Ez az emberi gonoszság. Nincs semmi tökéletes ezen a világon... Az a fiatal doktor...

— Az a kis zsidó.

— Igen. Az a fiatal ember rosszmájúságában, és kedélytelenségében elvont valamit vicczem tökéletes-ségéből. Képzeld, azzal küldi nekem vissza a vér-anyagot, hogy azt nem nő véreből vették, hanem férfiből...

— Ezt merre megtenni?

— Mit szól hozzá? Pedig milyen szép lett volna, ha egy napon kiderítette volna például Török István csaposlegényről, hogy anyai örömöknek néz elébe. Mi?

— Igen... igen. Mért lett volna szép?

— Mert kaczagtunk volna... Az egész egyetem kaczagott volna... Az egész tudományos világ kacza-gott volna, és az a fiatal ember nem vitte volna el a babért.

— Ahá! A babért!

— De a viccz azért így is óriási, kolosszális volt! Ezt én mondom önnek, a gynekológus!

— Megengedi, tanár ur, hogy önhöz, mint tudós-hoz, egy szülészeti kérdést intézzek?

— Kérdezhet.

— Csakugyan nem lehet férfi más állapotban?...

— Nem, ez ki van zárva. Nekem csak tudnom kellene róla, ha lehetséges volna. Először is már alá-posan érdeklődtem ez iránt a lexikonban, mely nem tesz említést férfiterhességről; másodszer a klinikámon eddig csak nőknél láttam effélet; harmadszer pedig a humorban való zseniális szakavatottságom kizárja, hogy megtörténés esetén kikerülhesse a figyelmemet. Nézze például, hogy én milyen vicczes vagyok. Ér-dekli?

— Hogyne! Hogyne! Magam is...

— Nos, hallgasson ide! Egyszer jött az osztályomra egy nő, aki a kilenczedik hónapban volt. Eleinte nem tudtam, mi baja van; — ezt kénytelen vagyok beval-lani. Egy éjszakán jelenti nekem a szülésznő, hogy a derék nő kis fiunak adott életet. Minthogy nagy tudós vagyok, nyomban konstatáltam, hogy terhesség volt jelen. Felolvasást tartottam róla az Orvosegyesületben, mely honorálta is nagy képzettségemet. De ez inkább a tudományomra vonatkozik. Erre nem vagyok büszke; tudósnak lenni ugyszólván a kötelességem. De ami igazán büszkévé tett engem, az a következő volt. Fel-olvasásomba három vicczet szurtam bele. Mit szól ehhez?

— Odavagyok! Perplex vagyok! Meghajlok az ön nagysága előtt.

— Bizony, tanulhatna tőlem, ujságíró barátom. Nincs olyan hecczmájszter az egész egyetemen, mint én vagyok. Képzeld, férfitért küldtem női vér helyett... brühühüü...

Már jó messzire voltam a klinikától, de még min-dig fülemben csengett a tudós professzor jóizü kaczagása.

Maitre Jacques.

INNEN-ONNAN.

□ Grey goromba. Az angol külügyminiszter — akit angolul nem hívnak ilyen egyszerűen külügyminiszternek, hanem sokkal méltóságosabb és köntőrfalásabb czimmel szólítanak — megmutatta London ajtaját a balkáni béke delegátusainak. Azt mondta, hogy ha nem írják alá a békeokmányt, akkor fölösleges is Londonban maradniok. Más szóval azt mondta nekik, hogy menjenek el, még más szóval kidobta, s egészen más szóval kirugta a kitűnő balkán diplomatákat. Akik elcsodálkoztak. Hogy a finom angol milyen goromba! Nem is természetes dolog ez, gondolták. Pedig ez a termé-szetes, s az volt természetellenes, hogy a balkán férfiakat Londonba csalogatták tárgyalni. Nemcsak hogy jó lett volna nekik egy harmadrangu svájci hotel is, hanem éppen ez illette volna meg őket. Az európai diplomácia azonban, amely nagyon kevésbé becsületes, a balkán bonyodalomban csupa ilyen dolgot csinált. Londont tette meg a Balkán fővárosának és Nikitát Európa ellenfelének. Mindezek persze csak borstörési szán-dékból történtek. Most azonban, hogy az illető — ez esetben éppen mi, Ausztria-Magyarország — kitűszögte magát, az összes nagy hatalmak szemétre fogják dobni a borsot, amely kicsiny ugyan, de erős, azonban a tulajdonképpen Európa ezentul csak azt nézi újra, hogy kicsi. Hogy erős, azt majd mi fogjuk érezni. Ők kezdenek már gorombáskodni a Balkánnal, mi kezdetünk udvarolni néki.

* * *

24 Képek és milliók. A meczénás, a műbarát, az amatőr, a nagy, az egyetlen megint beszélgetett magáról a héten. De most már őszintén, restelkedés nélkül. Mióta Németországban megmondták neki az igazat, megkönnyebbült és sietett ki-használni a kedvező konjunkturákat. Nemes Marcell kép-kereskedő ur kilencz milliócskát kért a fővárostól a képgyűjte-ményéért. A fővárosnál jól fölbecsülték, aztán ígérték érte ötöt. Öt milliót. Erre a királyi tanácsos ur Párisból kezdett fenyegetőzni, majd ravasz üzletet ajánlott a megszorult fő-városnak, aminek semmi más baja nincs, csak az, hogy ezeket a képeket még nem vette meg. Valóban, Budapest minden polgára azért sir már esztendőök óta, hogy miért nem veszik meg Nemes Marcell képgyűjteményét a városházán. A boldogságunkhoz csak ez, éppen csak ez hiányzik, azután nyugod-tan halnak meg az öregek és reménykedve néznek az ifjak a jövőbe ebben a drága, ó milyen drága, édes szép városban.

* * *

□ Kisváros. Igen, igen, úgy néhanapján azért mégis csak kiderül, hogy Budapest egészen piczi város, sőt ennél is rosszabb: kisváros. Így például az a tény, hogy azok az autotársaságok, amik junius elsején kocsikat állítanak ki a standhoz, ez alkalom-ból aranysegélyes meghívókat bocsátanak ki, siralmasan kis-

városi. Ez csak egy olyan városban lehetséges, amelynek 1913 májusában még nem volt benzines konflisa. Az, hogy most lesz, az nem dicsőség, ezt sohse feledjük el, ha még olyan nagyon szegény volt is az, hogy eddig nem volt. Az egészség, jó urak, nem érdem, csak állapot. S ha egy negyven esztendőös férfinak mindössze csak annyi egészsége van, amennyi egy négyéves gyerekeknek, akkor ez a férfi nem is olyan nagyon egészséges. Ha tehát Budapesten 1913 június 1-én üzembe helyeznek harminczkét istencsodáját, ez nemhogy nem dicsőség és nem érdem, hanem nagyon hiányos és gyatra kis intézkedés. *Erre* egy kupicza pálinkát sem lehet üríteni, nemhogy magnum áldomás volna felönthető. Majd ha olyan sok benzines kocsis lesz itt, hogy harminczötöt ki *kell* vonni a forgalomból, akkor tessék meghívókat szétküldeni. Vagyis: egy évvel az ítélet napja után.

* * *

A mi halottunk. Hozzánk tartozott, mert segített nyilvánosságot adni a szónak, melyet leirtunk. Ő volt az egyik összekötő kapocs A Hét és az olvasó közönség közt. Agitált, rábeszél, barátokat szerzett, de ezt a munkát annyi korrektséggel és szeretetreméltó eleganciával végezte, hogy azok, akikkel érintkezett, szomorúsággal és őszinte részvétellel szereznek most tudomást arról, hogy *Kelemen* Jakab, A Hét kiadói hivatali tisztviselője hirtelen és váratlanul meghalt. Valamikor főrabbi volt s az Isten ígét hirdette. Aztán hozzánk csatlakozott, hogy a mi segítségünkkel folytassa a nevelést, amelyet mint rabbi abbahagyott.

* * *

Ő Delegátusok a kirakatokban. A pesti kirakatokban már láthatók a nők választójogi kongresszusának külföldi delegátusai. Komoly nők, őszülők, okosnak látszó nők és puritán nők valamennyien. Csak a kirakatokba nem valók. Kár, nagy kár ennyire sietni a bemutatkozással. Kár az érdeklődést idő előtt lehűteni, mert higgyék el, a kongresszus iránt való érdeklődés nem a szónoklatoknak, hanem a nőknek szól. Hogy a nők választójogáról mit lehet és mit fognak szónokolni, azt a pestiek a kongresszus nélkül is tudják már. Másra, egészen más valamire kíváncsi ez a rohadt pesti publikum. Szép nőket akar látni, szép nőket, s nem bánja, ha azok nem is komolyak, nem is puritánok, nem is okosak és nem is őszülők. De a kirakatba tett fényképek szerint a nő legnagyobb ékessége és legnagyobb büszkesége a komolyság, okosság, puritánság és az őszbe csavarodó ezüstös haj. Nem és nem! Nem ilyennek képzeltük őket. S ha mégis közszemlére kitétték őket a kirakatokba, ebben a pesti feministák malicziáját és hiúságuknak utolsó felcsilllogását látjuk. Mintha azt akarnák ezzel az arcképkiallítással mondani: Ne csufolódjatok; vannak még *olyanabb* feministák is.

* * *

Ő Az ezredes ur. Katonai titkokat adott el Oroszországnak s két milliót hagyott az örököseinek. Kémkedni becstelen dolog, de két millió szép pénz, s amellet nem bizonyos, hogy csupán azokat a terveket adta el Oroszországnak, amelyek szerint a monarchia mozgósítani akart volna Oroszország ellen. Oroszország nem ismerte a monarchia mozgósítási terveit, mert ha ismerte volna, nem lett volna szüksége Redl ezredes szolgálataira. Minthogy pedig nem ismerte, nem is állott módjában ellenőrizni, hogy az ezredes igazi vagy hamis terveket küldte neki. És éppen ezért jogos a kérdés, hogy Redl az igazi terveket bocsátotta-e Oroszország rendelkezésére, amikor jól tudta, hogy a hamisakért is megkapja a kémkedési díjat. De hát az ezredes főbelötte magát, ami nyilvánvaló bizonyítéka annak, hogy a valódi mozgósítási terveket árulta el Oroszországnak.

Szóval, Redl ezredes kémnek nagyon — becsületes volt: megcsalhatta volna Oroszországot s nem csalta meg. Kémekben ritkaság ekkora becsületeség, s ha a kémekben van bandita-becsület, szobrot állítanak az ezredesnek valahol, talán éppen Oroszországban, ahol a kémek okosabbak, tehát nem becsületesek.

SZINHÁZ.

Haláltáncz.

(*Reinhardt haláltáncza.*)

Ugy érzem, hogy ezt a drámát senkise értheti meg teljesen, aki nem utazott a svéd partokon. Sűrű gyűlölet van benne. Nekem él itt egy svéd ismerősöm, — egy hosszúhaju és galambepéjú kulturtörténész — aki azt mondja, hogy a gyűlölet a legjellemzőbb svéd tulajdonság, hiresebb specialitás, mint a svéd keztyű, vagy a svéd gyufa. Egy alkalommal — otthon, a lakásomban — szivarral kínáltam meg őt. Erre a svéd ur felkelt, a kezét nyújtotta s meghatottan köszönte meg a szivart. Náluk ez nem divat, mondta, még a jobb társaságokban sem. Mindenki a saját szivarját szivja, a saját pálinkáját iszja, a maga ajtaja előtt seper, a társadalmi életük olyan, mint az amerikai üzleti világ. Kisvárosi vendéglősök csak egy személynek teritenek, mert társaságok nem igen akadnak, gyakran a családtagok is külön asztalhoz telepszenek le s egyedül, egy pohár sör mellől, szájukban egy keserű virzsiniával sandítanak át a másik asztalra és főzik józan életprogramjukat. Az aczélkék férfiszemekben hideg és intelligens ravaszság tükröződik. Kövér, szőke és puha amazonjaik pedig hasonlóan intelligensek és harciasok. Ne tartuk különöznek *Strindberg*-et, aki megírta a gyűlölet bibliáját, a svéd családi kört. (Nem így: »Este van, este van, ki-ki nyugalomba.«) Dekadens ingerlékenysége nemzeti vonás. Másképpen lehetetlen lenne, hogy a mérges és sziszegő költőt egy egész nép vallja magáénak, az arcképét a családi szobák falára akaszsa s a neve hallatára a svéd paraszt is megbillentsen a kalapját.

Strindberg-ben egy csomó haragos potencia szunyadt, amely időközönként kirobant. A nőkre is rázuhogott a haragja, de egész életében szerelmes volt, nobiles volt, lovag volt. Életirői feljegyezték róla, hogy kilenc éves korában már ideges szerelmet érzett egy kislány iránt és öngyilkossági kísérletet követett el miatta. Nem hentesmérlegesen mérte a nők husát. Ebben a darabjában is a szerelem elmulása miatt sir. Két öreg ember az ezüstlakodalom előtt a szenvedély haláltánczát ropja, minden elmulott, csak a gyűlöletük maradt meg, a szájuk már elhervadott, de a fogaik, amelyekkel harapják egymást, még épék. Ez az utolsó stációja a szerelemnek. Lassan permetező unalom hull a toronyszobára, a nő régi színésznői babérokoszorui közt gubbaszt, a beteg férj kopott uniformisában pasziánszozik, a csendben, két óraütés közt heves szcczénák játszódnak le, mind a ketten gyűlölik egymást, rágják a véres pányvát, anélkül hogy szabadulni tudnának. Miért nem válnak el? Az ablak előtt puskával, feltűzött szuronynyal sétál a vár szimbólikus őre, aki vigyáz rájuk. Nincsen szabadulás. Akik összekeverték a vérüket, azoknak együtt kell élniök és halniök a pestises levegőben, ki kell békülniök s tovább kell mozogniök a toronyszoba korhadtt padlóján, amely alatt, mintha hullák rothadnának. *Reinhardt* látja ezeket a színeket és ezeket hangsúlyozza, amelyek — érezzük — a darab legfontosabb részei, élmények, emlékek, friss és piros sebek. A rendező, mint igazi költő, néha egy motívumba, egy butordarabba,

egy képbe, egy lámpába sűríti a darab egész hangulatát. Hangsúlyozottan játszották a tragikus összeroppanást kifejező jelenetet is, melyben a férj meggyújtotta az összes gyertyákat, öklével verte a zongorát, bezárta a zongora födelét és a kulcsát kihajította a tengerbe. Paul Wegener ördögösen (strindbergien) brutális. Gertrud Eysolt pedig kecsesen cikázik a gyűlölet sötét tengere fölött, mint egy sirály. Ez a két színész szolgáltatta az ideai vendéjáték szenzációját. A többi előadásról, amely néha szinehagyott kópia, néha kabaré volt, talán inkább hallgatunk. Professzor ur, ön fáradt és öreg, ön már a régi tőkéből él, ön az idén a haláltánczát járta itt. Biztosítjuk azonban, hogy a hű budapesti smokkok utoljára távoznak el halottas ágyától és egykor majd azok fogják le a szemét is.

K. D.

Művészet.

Az Erzsébet-emlék.

A mérkőzés, amely már szinte programmszerűvé vált a magyar szobrászat életében, ismét véget ért, ismét vannak győztesek és legyőzöttek, de maga az emlék, amely a királyné szellemének kőbe foglalt mása, még mindig nincs készen. Az erő és tehetség, amelyet a magyar művészek erre a feladatra újból és újból áldoznak, még mindig nem hozta meg azt az eredményt, amelyet megérdemelne. Ennek igen természetesen nem a művészek az okai, mert hiszen éppen ők produkálták a jobb sorsra érdemes erőt és tehetséget, hanem a pályázat, amely megmászhatatlan, az értelmetlenség és abszurditás védőműveivel megerősített hegyeket tornyosít a művészek elé, s makacsul védekezik a roham ellen, amely a nagy haladás bevételére irányul. A védőművek igen jók, és valószínűleg sokáig fog még tartani, amíg beadják a derekukat. Valamennyi között azonban különösen egy van, amelynek ellentálló ereje egészen veszedelmes és rosszakaratu, s ez a magyar közönség felfogása a megtisztelés mértéke fölől. Ez az, amivel az emberek egyáltalában nincsenek tisztában, ez az, amiről olyan barbár fogalmaik vannak, mint az egészen primitív ősembereknek. A gondolkodás legkezdetlegesebb formája okoskodhatik csak olyan módon, hogy: miután a magyarok nagyon szerették a királynét, az emlék, amelyet számára állítanak, nagy kell hogy legyen. A legkevésbé kulturált emberek szokták a maguk érzelmi dimenzióit a méretek külső nagyságával kifejezni. Nagyon természetes, hogy éppen a méretek különbsége a legkevésbé alkalmas arra, hogy érzelmi nüánszoknak kifejezést adjon. Lelki dolgok megérettetésére csak a lélek képes, csak az a valami, ami anyag és anyag között különbséget tud tenni, amely az anyagnak egy csekély parányában is meg tudja éreztetni az érzések és érzelmek egész világát. A minősített munka értékével és jelentőségével nincsenek tisztában Magyarországon az emberek, s ez a tudatlanság az oka annak, hogy pályázatokat rendeznek, amelyek legkevésbé alkalmasok a kitűzött cél elérésére, amelyek méhükben hordják a sikertelenséget.

Pedig a magyar művészet jelen állapotát tekintve is az volna a megoldásnak ugyyszólván egyedül lehetséges módja. Mert a kis méretekben való művészi alkotás: ez az, amire a magyar szobrászat jelenleg hivatott, a mire fel van készülve, amiben a legnagyobb szabású, legértékesebb ered-

ményt produkálhatja. A nagy méretekben való alkotás képessége, az architektónikus szobrászatra való készség már, illetve még nem áll ugyanilyen mértékben rendelkezésre, egyszerűen azért, mert a viszonyok nem voltak olyanok, hogy ez a készség benne kifejlődhetett volna. Az egész világon nem voltak olyanok, de a legkevésbé Magyarországon, ahol Ferenczy István Mátyás-emléke óta egészen a legmodernebb időkig csak kis szalón-szobrokkal lehetett boldogulni. Így a szobrászatnak igen természetesen az intimitás felé kellett fejlődnie. S tekintve azt, hogy az építészettel való együttműködésre még kevesebb volt az alkalom, a jelen viszonyok között az intim szobormű az egyetlen lehetőség arra, hogy a királynének azonnal méltó emléket állíthassunk. A pályázat eredménye is ezt igazolja. A pályázat egy csomó igazán kitűnő szoborművet produkált, elsősorban *Telcs Ede* finom, tiszta, étellel teljes királynéját, amely felül van minden kritikán. Ez egy tökéletes, kész szobor, amelyet szívesen és örömmel fel lehetne állítani Erzsébet-emléknek. Még más szobrászok is vannak, akiknek munkája minden elismerést megérdemel és az építészek is, *Györgyi Gézával* az élükön, nagyon sok figyelemreméltót produkáltak, de ez még mindig nem az a kész mű, amelyet úgy, ahogy van, fel lehetne állítani. Ilyen kész művet a mostani feltételek mellett azonnalra kívánni lehetetlen.

Csak az a kérdés, hogy okvetlenül azonnalra akarjuk ezt az emlékművet? A közvélemény most ismét zsörtölgődik, mert ez már a nem tudom hányadik. Azt hiszem azonban, hogy a közvéleménynek, mint annyiszor, most sincs igaza. Mert miért ne várnánk? Miért ne várnánk, mikor reményünk van arra, hogy nem hiába várunk? Reményünk van, mert ez a pályázat már annyi szépet és értékeset hozott éppen a monumentális szobrászat irányában, hogy annak alapján, a fejlődésben bizva, egészen biztosra vehetjük a biztos sikert. Elsősorban ismét a győztes terv nagyszabású karakterére kell utalnunk, azután *Hickisch Rezső* intelligens architektúrájára. Bizonyos, hogy a magyar szobrászok nagyszerű tehetsége hamar be fogja hozni azt a hiányt, amely eddig csak azért maradt fenn, mert nem foglalkoztak vele. Bizonyos, hogy bármilyen erős a vár, a végén mégis csak be fogják venni. És akkor miért ne várnánk? A biztos eredmény megérdemel néhány esztendei türelmet.

IRODALOM.

Éz Pest! (*Szilágyi Géza* könyve.) Igen, ez Pest, ez a kívül-belül hazug; fölületességekért nagyképpen és kellemetlenül lelkesedő, mindent féreértő, smokk és procz világfalu, amit egy kicsit torzítva, egy kicsit epésen gunyolódva mutat meg könyvében *Szilágyi Géza*, aki nemcsak modern lírikusaink között áll igen előkelő helyen, de a legélesebb szemű és legkomolyabb készültségű megfigyelők közé is tartozik. Ebben a kötetben egy tekintélyes napilap hasábjain megjelent cikkeit látjuk viszont. Javarészt jelentéktelen, hétköznapi dolgok apropójából kisarjadzó reflexiók, amik egyszerre fontosakká és érdekessékké lesznek, amint írójuk eredeti egyénisége formálja és növeszti őket. Egy egységes világszemlélet apró, napról-napra más témához kapcsolódó és más-más formát kereső megnyilatkozásai ezek az írások, s éppen ez az együvé-tartozósság, ez a közös átfogó adja meg igazi jelentőségüket és emeli ki az aktualitások kérész-életéből. Egy szatirikus-filozófus mindent megértő és megbocsátó szavát halljuk, aki

JORICIN

igen kellemes ízű, biztos hatású, enyhe hashajtó! Nagy üveg 1 korona, kis üveg 60 fillér, 6 koronán fölül franco küldenek a készítő: Basch és Szamosy gyógyszerészek, Budapest, VIII. kerület, Rákóczi-ut 25/B. szám.

a legérdekesebb lelki titkokról számol be fölényes iróniával, különösen ha nőkről van szó. A pesti asszony természetrajzához Szilágyi Géza adta eddig is a legpontosabb adatokat, s ebben a könyvében is jelentős szerepet játszik minden, ami a nőkre vonatkozik. Ő ezt a mindent egy szövegbe sűrítte össze, s ez az: erotika. De azért sohasem válik egyoldalúvá és erőszakolttá, finom művészi érzése megóvja minden túlzástól, és ha valami kifogásunk lehet ellene, úgy az csak abban összegezhető, hogy néha tulsúlyra jut írásaiban a művész mellett a moralista. Mert a legszigorúbb moralista ez a kényes témákért rajongó talentumos író, aki egyformán erkölcsös, ha az orleansi szüzről, vagy ha madame Pompadourról mesél. Nyugodt és elegáns, gerinczes és szigorú, de egyben melegszívű író, bölcs és lehiggadt filozófusa az életnek.

Lánczban. (Versek. Irta: Radványiné-Rutthay Emma.) Halk, fátyolos lira, meleg, érzékeny asszonyi szívnek a megrezdülései, csiszolt, könnyen gördülő strófákban. Ez ennek a finom, izléses írónőnek költészete. Nem hajszoja mindenáron az ujat, a szokatlant, s bár különösen könyve második felén érezzük, hogy szeretettel olvassa a modern poétákat, megőrzi mindig természetes egyszerűségét és eredetiségét. Nem túlfinomult, komplikált érzések visszhangja csendül fel verseiben, de valami szelid melanchóliából fakadó daloló kedv szólította őket életre. Valaki, egy szép, elegáns asszony — ott áll a cizméképen virágok között — csendes, napos délelőttön, fátyolokat szövő őszi estéken kihajol az ablakon és dudolgat a suhanó szélben, magának, a maga gyönyörűségére. De egy-egy mesésszire szállt foszlányt már más is szeretettel és várakozva hallgat. Egy-egy dalt már megjegyzünk magunknak és a daloló hangját nem feledjük el. Szimpátikus ez a csendes, lemondó szomorúság, ami legtöbb versének termékeny melegágya és Shelley jut az eszünkbe. Gondolom, ő mondja egy helyen: ha azt akarod, hogy mindenki megértsen, beszélj a fájdalomról, mert olyan ember sok van, aki nem nevetett, de egy sincs olyan, aki ne sirt volna. A folytonos kesergést azonban mégis hamar megunnánk. De a költő nem válik egyhangúvá és a szomorúság mellett a jókedvnek, a derűnek hangján is tud szólni. Mindent egybevetve, könyve a kedvesebbek és jobbak közül való azok között, amikkel az ideai könyvpiacra találkoztunk.

Meglátások. (Wlassics Tibor könyve.) Nem kell boszankodni. A szerző könyvének csak a címe ilyen kompromittáló. A benne levő írások egészen élvezhetők és ez mindenesetre kellemesebb az olvasónak, mintha fordítva lenne. Csevegések, elmélkedések, aforizmák a szerző kedvenc műfajai, s ha a csevegések nem is mindig könnyedek és szellemesek, ha az elmélkedések nem is jelentenek mindig elmélyedéseket s az aforizmák nem is tulságosan meglepőek, mégis valami kényszerű szimpátia hatása alatt lapozzuk és olvassuk végig a szerény kis füzetet, amelye t Vay Sándor grófnak, »legkedvesebb barátjának, leghivebb czimborájának és az írás jeles mesterének« ajánlott a szerző. Az ember ott érzi az első könyv megjelenéséhez kapcsolódó izgalmas várakozás, elfogult akadozás és bátortalanság remegését a sorok között. Ideáлизmus, — ez a végérvényesen lehetetlenné tett szó — tolakodik a tollakodni a végére, ideáлизmus, aminek legigazibb és legőszintébb harcossai az első könyvükkel utnak indulók, nem a zseniálisan kőzcos titánok, de az arany középutat keresők. Milyen szép ez a céltalan rajongás, ez a minden nemesért való hevülés, ez a magasabb eszmények utáni vágyakozás és mennyire nem marad meg belőle semmi, mire a második kötetig ér az ember, mire megtanul szellemesen cinikus és keserűen bonczolható lenni. Ez az ideáлизmus, a fiatalságnak ez a bölcs naivsága a legértékesebb része Wlassics Tibor könyvecskéjének.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A magyar királyi államvasutak igazgatóságától vett értesülés szerint a Pöstyén községben Mangold Zsigmond szállítványozó helyiségeiben létezett »Pöstyén fürdő« elnevezésű podgyászfelvételi és elszámolóhely megszüntetett.

Vesteraalens hajón a Nordkapra és a Spitzbergákra. Ujabban egy a legutóbbi időben alapított norvég hajóstársaságnak, a Vesteraalens Dampskibsselskab-nak pompás új luxus-gőzöseit frekventálja az angol turistavilág. Minthogy az angol utasok az utazási divat hangadóit, a Vesteraalens gyorsgőzösei is hamarosan igen népszerűekké lettek és a Trondhjemből minden szombat a Nordkapig és minden csütörtökön Hammerfestig induló luxushajók iránt igen széleskörű érdeklődés mutatkozik, olyanira, hogy a kabinok előzetes lefoglalása ajánlatos. Ugy ezekre a már június 28-án életbelépő járatokra, mint az augusztus 5-én az »Andenase« turistagőzessel a Spitzbergákra induló tizennégy napos kejtutazásra vonatkozólag felvilágosítást nyújt a Központi Menetjegyviroda Budapest, IV., Vigadó-tér 1.

TRENCSENTEPLIC

kénes hőforrások és iszapfürdők csusz, köszvény, ischias, neuralgia, bőrbaj stb. ellen. Kétségkísztő klíma, komfort és kényelem. Előidéyben lakás, teljes ellátás, gyógyfürdő vagy iszap ... **napi 8 korona**
Budapesttől 4 óra. Prospektust küld: a fürdőigazgatóság

Szénsavas Borax pipere
üdit, szépit, fiatalít.

1 levél: 30 fillér
1 doboz: 1 korona

Szeplőt, pattanást, mitesszert, bőrvörösséget a legrövidebb idő alatt elmulaszt. Bársonysima, rózsás, üde, bájos arczint ad. A mosdóvizet azonnal puhává teszi.

Mindenütt kapható! Ügyeljen a védjegyre!

EGO pipere-boraxszappan K 1.—
EGO pipere-boraxcrém K 1.50

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
Budapest, VIII. kerület, Baross-utca 81

A szakértő megkivánja a kakaótól

1. a tisztaságot
2. az oldhatóságot
3. a kellemes ízt és
4. hogy alkalmas legyen.

Mindezen követeléseknek ideális módon felel meg a

MEINL-FÉLE
legfinomabb olajtalanított
KAKAÓPOR

CZIPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50.

Zsuffa utóda **FÜREDI ÁDÁM** Budapest IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben)

Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Telefon 94-07.